

LUNDS
UNIVERSITET

Företagsekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET

Kandidatuppsats
FEK 582, 10 p
Januari 2005

Revisionskommitté - en förtroendehöjande åtgärd?

Handledare:
Gunnar Wahlström

Författare:
Anna Hagel
Lisa Niklasson
Martina Rodin

Sammanfattning

- Uppsatsens titel:** Revisionskommitté – en förtroendehöjande åtgärd?
- Seminariedatum:** 11 januari 2005
- Ämne/Kurs:** FEK 582 Kandidatuppsats i företagsekonomi, Redovisning, 10 poäng
- Författare:** Anna Hagel, Lisa Niklasson & Martina Rodin
- Handledare:** Gunnar Wahlström
- Nyckelord:** Revision, revisionskommitté, oberoende, förtroende och skandaler.
- Syfte:** Uppsatsens syfte är att utreda och analysera huruvida investerarnas förtroende för företagen påverkas om företagen inrättar revisionskommittéer.
- Metod:** Informationen samlades in genom ett flertal telefonintervjuer. Diverse fondbolag, Aktiespararna och Fondbolagens Förening intervjuades såsom förespråkare för småspararna.
- Teoretiska perspektiv:** Principal- och agentteorin har använts för att beskriva intressekonflikten mellan företagsledning och ägare. Förtroende har analyserats utifrån spelteoretiskt och kulturellt synsätt. Vidare har Streeck & Schmitters modell använts för analys av hur kontroll utövas och av vem.
- Empiri:** I uppsatsens empiriavsnitt redovisas de data som erhållits från genomförda intervjuer med diverse fondbolag, Aktiespararna och Fondbolagens Förening.
- Slutsatser:** Slutsatsen av analysen blir olika beroende på vilken teori som tillämpas. Den praktiska slutsatsen är att revisionskommittéer i sig inte efterfrågas av fondbolagen utan styrelsen får själv organisera sitt arbete på bästa sätt. Aktiespararna däremot anser att det är ett bra sätt att få ökad fokus på redovisnings- och revisionsfrågor i styrelserna. Fondhandlarnas Förening vill inte uttala sig i frågan.

Abstract

- Title:** Audit committees – an action to increase trust?
- Seminar date:** 11th of January 2005
- Course:** FEK 582 Bachelor thesis in business administration, Accounting, 10 Swedish Credits (15 ECTS)
- Authors:** Anna Hagel, Lisa Niklasson & Martina Rodin
- Advisor:** Gunnar Wahlström
- Keywords:** Auditing, audit committee, independence, trust, and scandals.
- Purpose:** The purpose of the essay is to investigate and analyse whether the investors' trust for the companies will be affected if audit committees are established in the companies.
- Methodology:** The information was collected through a number of phone interviews. Various fund companies, Aktiespararna and Fondbolagens Förening were interviewed as representatives for investors.
- Theoretical perspectives:** The agency theory has been used to describe the conflict of interest between the management and the owners. The game theory and cultural approaches have been used to analyse trust. To further analyse the problem the model of Streeck & Schmitters have been used.
- Empirical foundation:** The empirical part of the essay presents data from the interviews with various fund companies, Aktiespararna and Fondbolagens Förening.
- Conclusions:** The conclusions are different depending on which theory the problem is analyzed with. The practical conclusion is that the fund companies don't demand audit committees, their opinion is that the board of directors may organize their work the way they think is the best. Aktiespararna at the other hand thinks that audit committees is the best solution to focus more on accounting and auditing in the boards of directors. Fondhandlarnas Förening didn't want to make any statement about audit committees.

1. INLEDNING	6
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	6
1.2 FORSKNINGSPRÅGA	8
1.3 SYFTE	8
1.4 AVGRÄNSNINGAR	9
1.5 UPPSATSENS FORTSÄTTA DISPOSITION.....	9
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	11
2.1 BAKGRUND.....	11
2.1.1 <i>Kreugerkraschen</i>	11
2.1.2 <i>Förändringar i ägarbilden</i>	12
2.1.3 <i>Förtroendeskadliga händelser</i>	13
2.1.4 <i>Förtroendesituationen i Sverige</i>	15
2.1.5 <i>Bolagsstyrning</i>	16
2.2 DEFINITION AV REVISIONSKOMMITTÉ.....	18
2.3 TEORI	19
2.3.1 <i>Agent- och principalteorin</i>	20
2.3.2. <i>Förtroende</i>	21
2.3.2.1 <i>Förtroende utifrån spelteori</i>	22
2.3.2.2 <i>Förtroende utifrån kulturella aspekter</i>	23
2.4 <i>Streeck & Schmitters modell för social ordning</i>	25
2.5 TIDIGARE FORSKNING/VÅRT FORSKNINGSBIDRAG.....	27
2.6 SAMMANFATTNING.....	28
3. METOD	30
3.1 METODOLOGISKA VAL.....	30
3.1.1 <i>Kvalitativ metod</i>	30
3.1.2 <i>Induktivt angreppssätt</i>	31
3.2 METOD FÖR INSAMLING AV PRIMÄRDATA	32
3.2.1 <i>Urval</i>	32
3.2.2 <i>Tillvägagångssätt</i>	33
3.2.2.1 <i>Val av intervjuform och utformning av intervjufrågor</i>	33
3.2.2.2 <i>Genomförande</i>	34
3.2.3 <i>Bortfall</i>	35
3.3 METOD FÖR INSAMLING AV SEKUNDÄRDATA	36
3.4 KÄLLKRITIK	37
3.4.1 <i>Primärdata</i>	37
3.4.2 <i>Sekundärdata</i>	39
3.5 METOD FÖR RESULTATSAMMANSTÄLLNING AV EMPIRI	40
3.6 METOD FÖR ANALYS.....	41
3.7 SAMMANFATTNING.....	42
4. EMPIRI/RESULTATREDOVISNING	43
4.1 FONDFÖRVALTARE	43
4.1.1 <i>Mindre fondförvaltare</i>	43
4.1.2 <i>Större fondförvaltare</i>	44
4.2 AKTIESPARARNA	46
4.3 FONDBOLAGENS FÖRENING	47
4.4 SAMMANFATTNING.....	49
5. ANALYS	50
5.1 ANALYS UTIFRÅN PRINCIPAL- OCH AGENTTEORIN	50
5.2 ANALYS UTIFRÅN SPELTEORI.....	51
5.3 ANALYS UTIFRÅN KULTURELLA ASPEKTER.....	53
5.3.1 <i>Vikten av förtroende</i>	55
5.4 ANALYS UTIFRÅN STREECK & SCHMITTERS MODELL FÖR SOCIAL ORDNING	57
6. SLUTSATS.....	60
6.1 FORSKNINGSPRÅGAN BESVARAS	60

6.1.1 Studiens praktiska bidrag.....	60
6.1.2 Studiens teoretiska bidrag.....	62
6.2 REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER.....	63
6.3 FÖRSLAG TILL FORTSATTA STUDIER.....	64
KÄLLFÖRTECKNING.....	65
BILAGA 1.....	68
BILAGA 2.....	69

1. Inledning

I första kapitlet presenteras uppsatsens problemområde. Därefter formuleras syftet med studien. Slutligen får läsaren en överblick över uppsatsens fortsatta upplägg.

1.1 Problemformulering

De senaste åren har företagsskandaler, både i Sverige och utomlands, varit ett uppmärksammat ämne i samhällsdebatten. De uppdagade företagsskandalerna har lett till att allmänhetens förtroende för näringslivet har sjunkit.¹ Enronskandalen år 2001 är en av de främsta orsakerna till att förtroendet för näringslivet börjat ifrågasättas. Enron hade genom bokföringsmanipulationer lämnat falska uppgifter om sin ekonomiska ställning.² En annan uppmärksamrad företagsskandal står Worldcom för. Worldcom var ett av USA:s största telekombolag och gick år 2002 i konkurs på grund av enorma redovisningsbedrägerier. Skandalerna ledde fram till en ny lagstiftning i USA, Sarbanes Oxley Act, med främsta syftet att skydda investerare genom att förbättra innehållet och tillförlitligheten i företagsinformation.³

De senaste decennierna har Sverige upplevt en rad skandaler vilka har påverkat allmänhetens förtroende för näringslivet. En stor skandal i svenskt näringsliv är Fermentaskandalen. Bioteknikföretaget fick positiv uppmärksamhet i mitten av 1980-talet, dels för dess goda tillväxt, dels för dess VD, som även var huvudägare. Felaktigheter upptäcktes dock i bolaget, som ledde till fall i aktiekursen och Fermenta avnoterades kort därefter från börsen. En annan svensk skandal uppdagades år 1998 då massmedia började granska Prosolvias föregående årsbokslut. Det upptäcktes att vinsten var uppblåst och att fakturering skett utan

---

¹ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

² Cullinan Charlie, *Enron as a symptom of audit process breakdown: can the Sarbanes-Oxley Act cure the disease?*, (2004).

³ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

varken ingångna avtal eller leverans.⁴ Den senaste i raden av skandaler är Skandia som hamnat i onåd och synats ingående av media under en längre tid. Misstroendet från investerarna rör de orimligt höga ersättningar och bonus som ledningen erhållit. I en nyligen genomförd undersökning av Svenskt Kvalitetsindex framgår att förtroendet för Skandia nått bottenrekord och företaget har nu den lägsta tilliten inom livförsäkringsbranschen.⁵

I kölvattnet efter skandalerna har även revisorerna och deras oberoende ifrågasatts. Det är inte bara facktidningar som berör frågeställningen utan det har blivit ett allmänt debattämne. Revisorns främsta uppgift är att kontrollera företagets räkenskaper. Förtroendet för företagets finansiella rapportering hör till stor del samman med revisorns oberoende. Om oberoendet ifrågasätts medför det bristande tillit till årsredovisningar vilka är ett viktigt underlag för investeringsbeslut. Aktieägarna och företagets andra intressenter måste tillförsäkras tillgång till tillförlitlig information.⁶

På 1990-talet har bolagsstyrning, corporate governance, introducerats mer och mer inom företagen.⁷ En stor anledning till att bolagsstyrning börjat aktualiseras är att ägarbilderna har förändrats. Tidigare fanns det ett fåtal mäktiga storägare, medan ägandet nu är mer spritt. En stor anledning till detta är utvecklingen av fondsparandet. Ägarbildsförändringen har medfört att det inte finns samma möjlighet till personliga relationer varför det är viktigt att på ett annat sätt bygga upp förtroende.⁸ Ett instrument för bolagsstyrning utgörs av revisionskommittéer, ibland även nämnt revisionsutskott. Revisionskommittéernas funktion är som komplement till det etablerade styrelsearbetet.⁹ Styrelsen har dock fortfarande det yttersta ansvaret för att redovisningen är korrekt,¹⁰ revisionskommittén skall endast agera som dess underkommitté.¹¹ Det främsta syftet med revisionskommittéer är att höja kvaliteten på den interna kontrollen samt den

---

⁴ Ibid.

⁵ Bergkvist Lars-Georg, "Skandia får bottenbetyg" (2004).

⁶ Aronsson Cecilia, *Storbolag ofta utan extra skydd*, (2002).

⁷ Wennberg Inge, *Revisionskommittéerna kommer in från kylan*, (2004).

⁸ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

⁹ *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

¹⁰ Aronsson Cecilia, *Så arbetar en revisionskommitté*, (2002).

¹¹ Forsgårdh Lars-Erik, "Standard för revision i Sverige" (2001).

finansiella rapporteringen och revisionen.¹² I Sverige är det just nu en het debatt om lagstadgande ska genomdrivas vad gäller införande av revisionskommittéer. Detta för att skärpa kontrollen i börsföretagen och således i förlängningen minska bedrägerier.¹³ Diskussionen kring revisionskommittéer har ökat i Sverige den senaste tiden. Revisionskommittéer har dock funnits i USA ända sedan 1940-talet. Införande av revisionskommittéer i svenska företag har emellertid först på senare tid uppmuntrats av FAR (Föreningen Auktoriserade Revisorer) och andra parter i näringslivet. Under 2000-talet har inställningen till revisionskommittéer generellt blivit mer positiv i Sverige.¹⁴ Idag förespråkar flera organisationer och myndigheter krav på revisionskommittéer i noterade bolag¹⁵, även många av företagens styrelsemedlemmar anser att det är ett bra förslag.¹⁶ Frågan är om revisionskommittéerna kan återställa, eller åtminstone bidra till att återställa, det bristande förtroendet i näringslivet.

1.2 Forskningsfråga

Hur påverkar revisionskommittéer investerarnas förtroende för börsnoterade företag i Sverige?

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda och analysera huruvida investerarnas förtroende för redovisning och revision i svenska börsnoterade företag påverkas om dessa inför revisionskommittéer som en del av styrelsen. Avsikten är att belysa faktorer som påverkar hur förtroende uppkommer.

---

¹² *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

¹³ Aronsson Cecilia, *Storbolag ofta utan extra skydd*, (2002).

¹⁴ Wennberg Inge, *Revisionskommittéerna kommer in från kylan*, (2004).

¹⁵ Aronsson Cecilia, *Storbolag ofta utan extra skydd*, (2002).

¹⁶ Wennberg Inge, *Revisionskommittéerna kommer in från kylan*, (2004).

1.4 Avgränsningar

I uppsatsen görs en avgränsning gällande investerarna. Vår avsikt är inte att undersöka alla investerare utan respondenterna i undersökningen ses som förespråkare för småsparare. Utvalda förespråkare är diverse fondbolag, Aktiespararna och Fondbolagens Förening. Dessa har valts då fondsparandet är mycket utbrett och många är indirekta aktieägare just genom fonder.

Studiens syfte är att undersöka om investerarnas förtroende påverkas om företag inför revisionskommittéer. Vi har valt att inte definiera förtroende då vi förmodar att uppfattningen av begreppet är relativt enhetlig, emellertid i förhållande till vår forskningsfråga.

1.5 Uppsatsens fortsatta disposition

I kapitel två ges en bakgrund till företeelser som kan ha påverkat uppsatsens problem. Denna följs av en närmare beskrivning av revisionskommittéer och syftet med dessa. Vidare beskrivs valda teorier som kommer att användas i uppsatsens analys. Slutligen behandlas ett avsnitt om tidigare forskning.

Kapitel tre behandlar studiens olika metodval. Här beskrivs uppsatsens tillvägagångssätt vad gäller insamling av data och källkritiken av denna.

I kapitel fyra presenteras den empiriska data som samlats in. Intervjumaterialet från fondbolagen har sammanställts utifrån storlek, där mindre och större fondbolag särredovisas. Intervjumaterialet från Aktiespararna och Fondbolagens Förening redovisas separat.

Kapitel fem innehåller studiens analys. Här belyses empiriska data utifrån valda teorier och synsätt, för att utmytna i ett svar på vår forskningsfråga.

I kapitel sex presenteras studiens slutsatser. Resultatet ges i form av både ett praktiskt och ett teoretiskt bidrag. Detta följs av våra egna reflektioner över studien och dess slutsatser. Slutligen får den intresserade läsaren förslag till fortsatta studier.

2. Litteraturgenomgång

För att ge läsaren en god inblick i ämnet kommer först skandaler och andra förtroendeskadliga företeelser att beskrivas. Revisionskommittéer kommer också att definieras och förklaras närmare. Därefter redogörs för valda teorier och synsätt som kommer att användas för att analysera problemet. Slutligen ges en kort översikt över tidigare forskning i ämnet och anledningen till varför studien gjorts.

2.1 Bakgrund

Under bakgrunden följer en framställning över historiska företeelser och omständigheter som har påverkat dels hur förtroendet för näringslivet ser ut i nuläget och dels hur redovisningsregleringen utvecklats. Vidare följer en återgivning av åtgärder och regleringar som uppkommit för att förhindra brott och skandaler i framtiden och för att förebygga misstroende för näringslivet.

2.1.1 Kreugerkraschen

På 1920-talet rådde deflation med höjda räntor och åtstramade stadsbudgetar i stora delar av världen och även i Sverige. Under denna tid beskådades en av historiens största skandaler, Kreugerkraschen. Kreuger & Toll, Inc., som tillverkade tändstickor, grundades av svensken Ivar Kreuger. Företaget växte till ett imperium med många dotterbolag och hade monopol på tändstickstillverkning i 14 olika länder. Kreuger blev mycket populär i många olika sammanhang, bland annat sågs han som Europas räddare genom att han gav stora lån till fattiga europeiska länder. På 1920-talet var företagets aktier och obligationer de mest populära på den amerikanska marknaden och även på världsmarknaden. Anledningen till detta var att dessa aktier och obligationer gav en årlig avkastning på över 20 %. Det visade sig senare att utdelningen enbart till liten del utgjordes

av företagets vinster, största delen bestod nämligen av kapital som företaget fått in genom försäljning av nya aktier. Kreugers företag var alltså egentligen ett stort pyramidspel. När Ivar Kreuger fick problem att reda ut sina finanser tog han år 1932 sitt liv och kort därefter avslöjades hans bedrägerier. Revisionsrapporter presenterade av Price Waterhouse visade att Kreuger förskingrat trekvarts miljard dollar, en förlust som investerarna fick bära. Efter händelsen stiftades lagar och New York-börsen satte regler som krävde revision hos de noterade bolagen, som ett skydd för aktiemarknaden och dess investerare. Kreugerskandalen ledde fram till att den finansiella rapporteringen förbättrades.¹⁷

2.1.2 Förändringar i ägarbild

På 1930-talet uppkom kreditförluster i näringslivet till stor del orsakade av Kreugerkraschen. Följden av detta blev att statens styrning över näringslivet ökade genom att mer och mer regleringar infördes.¹⁸ Aktiesparandet var inte alls lika utbrett och omfattande som under 20-talet till följd av allmänhetens misstro. På 50-talet var endast ett fåtal kapitalstarka familjer de största ägarna av aktier och andelar i det svenska näringslivet.¹⁹

Under 1980-talet skedde en rad avregleringar. I mitten av decenniet avskaffades bland annat regleringen på kreditmarknaden som medförde att räntorna inom banksektorn var knutna till Riksbanken. I slutet av 1980-talet avvecklades valutareglerna och även den lagstyrda prövningen av utländska förvärv av svenska företag togs bort. Detta innebar att investeringar mellan Sverige och utlandet fritt kunde göras. Detta har tillsammans med Sveriges medlemskap i EU, liberalisering av världshandeln, förbättrade kommunikationer och informationsteknologi lett till ökad internationalisering av det svenska näringslivet. Svenska storföretag har även flyttat sina verksamheter utomlands.

---

¹⁷ Flesher Dale L., Flesher Tonya K., *Ivar Kreuger's Contribution to U.S. Financial Reporting* (1986).

¹⁸ Mats Larsson *Aktörer marknader och regleringar – Sveriges finansiella system under 1900-talet* (1993).

¹⁹ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

Svenska investeringar utomlands har ökat, liksom utländskt ägande i svenska företag har tilltagit.²⁰

Från att det på mitten av 1900-talet varit ett fåtal större aktieägare har senare delen av 1990-talet präglats av att andelen småsparare i Sverige ökat, vilket till stor del berott på utvecklingen av fondsparandet. Främsta anledningen till det ökade fondsparandet i Sverige är att börsen haft en positiv utveckling från 1980-talet. Sverige är ett av de land där fondsparandet har brett ut sig som mest. År 1984 var 29 procent av Sveriges vuxna befolkning aktieägare antingen direkt eller indirekt genom aktiefonder. År 2003 var andelen aktieägare hela 84 procent. Fondsparandet har också blivit en del av premiepensionssystemet vilket har medfört att alla med pensionsgrundande inkomst indirekt blivit pensions sparare i värdepappersfonder. Något som också kan ha ökat aktieägandet hos hushållen är att staten har gjort flera aktieutförsäljningar av bland annat företag som Pharmacia och Telia. En annan högst trolig anledning att ägandet ökat är att aktiehandel via Internet har förenklats för privatpersoner att köpa och sälja aktier.²¹

2.1.3 Förtroendeskadliga händelser

Många företeelser har lett till bristande förtroende i näringslivet, däribland kan nämnas svag styrning och bristande kontroll, ersättnings- och bonusprogram utan koppling till prestation, höga pensioner och avgångsvederlag, felaktig eller missvisande information till ägare och kapitalmarknad. En annan företeelse är att styrelsen ej tagit tillräcklig hänsyn till ägarintresset, vilket lett till att företagsledningen kunnat tillgodose sig alltför höga ersättningar. I samband med flera av nämnda företeelser har även revisorernas oberoende ifrågasatts, och därmed har även förtroendet för dem sjunkit.²²

De senaste decennierna har en rad skandaler i näringslivet bevitnats. Skandaler som, i större eller mindre utsträckning, skadat företagens eller branschens

---

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

trovärdighet hos allmänheten. En av de största nutida skandalerna stod Enron för. Innan fallet år 2001 hade de högsta cheferna i Enron sålt av aktier för miljardbelopp, och konkursen av Enron ledde till att personalens pensionsfonder eliminerades. Bankerna, Citigroup och JP Morgan Chase, dömdes att betala höga belopp i böter till följd av att de hjälpt till att undanhålla skulder.²³ Revisionsbolaget Arthur Andersen & Co, som utfört både revision och andra konsultuppdrag åt Enron, anklagades trots bristande bevisning för medhjälp till bedrägeri. Arthur Andersen förlorade då direkt förtroendet de tidigare haft hos allmänheten och tvingades att upplösas efter skandalen.²⁴ Strax efter Enronskandalen upptäcktes ytterligare redovisningsbedrägerier i telekombolaget Worldcom. Efter upprepade redovisningsskandaler i USA kom strängare lagreglering på området.²⁵

Även i Europa har en rad företagsskandaler lett till minskat förtroende för näringslivet, exempelvis Vivendi Universal i Frankrike som hade felaktigheter i bokföringen och lämnade vilseledande uppgifter om företagets ställning och plundringen av det italienska bolaget Parmalat.²⁶

I Sverige har också flertalet skandaler avslöjats inom näringslivet. En av skandalerna stod bioteknikföretaget Fermenta för. På mitten av 1980-talet skulle Fermenta ingå ett samarbete med Volvo, då det uppdagades att dess VD inte hade den doktorsgrad som han påstått. Samarbetet med Volvo avbröts, Fermenta granskades kritiskt och den tidigare positiva uppmärksamheten vändes till mycket negativ. Felaktigheter i bolaget upptäcktes, som ledde till fall i aktiekursen och Fermenta avnoterades kort därefter från börsen. VD:n dömdes till fängelsestraff för svindleri, mened och insiderbrott. Det uppdagades även en del brister i styrelsens kontroll,²⁷ såtillvida att viktiga revisionsiakttagelser stannade hos VD:n och aldrig kom till aktieägarnas kännedom.²⁸

---

²³ Ibid.

²⁴ Morrison. Mary Ashby, *Rush to judgment: the lynching of Arthur Andersen* (2004).

²⁵ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

2.1.4 Förtroendesituationen i Sverige

Från 1980-talet till år 2000 steg börskurserna kraftigt, detta blev den största börsuppgången på hela 1900-talet. Framst från år 1997 utvecklades börsen mycket positivt. Aktiekurserna, särskilt för IT- och telekombolagen, steg kraftigt och nådde ofantliga värden. Men vid millennieskiftet sprack ”börsbubblan” och börskurserna sjönk drastiskt under en kort period. Efteråt har man kunnat fastställa att det var överdrivna förväntningar av IT- och telekombranschernas tillväxt som ledde till den extrema börsuppgången. I mars år 2000 hade teknologibolagen nått sitt högsta värde, index hade då ökat med 285 procent på tre år. År 2002 var aktiekurserna tillbaka på ursprungsnivå igen, då hade värdet sjunkit med 73 procent. När börsuppgången var på topp motsvarade Ericsson-aktien 40 procent av det totala börsvärdet. Vid den tiden var därmed i stort sett alla fond- och pensionssparare indirekta ägare i Ericsson och drabbades därmed av nedgången då Ericsson-aktien sjönk med 90 procent.²⁹ ”Börsbubblan” som sprack har varit en bidragande orsak till den misstro som uppkommit gentemot näringslivet. Börsuppgången bidrog till ökat sparande i aktiefonder, pensionsförsäkringar och aktier hos allmänheten. Aktierna steg i värde och många fick uppfattningen om att de gjort stora vinster. När ”bubblan” väl sprack förlorade många pengar då aktierna sjönk och besvikelsen blev enorm, vilket ledde till minskat förtroende för näringslivet.³⁰

I och med att privatpersoner har ökat aktiesparandet har massmedia lagt större vikt vid att rapportera och granska företagen och näringslivet. Detta har lett till att allmänheten fått mer information om individuella företag, men även om näringslivet i stort. Risken finns att när massmedia uppmärksammar de enskilda skandalerna kan det även leda till försämrat förtroendet för stora delar av övriga näringslivet. Diskussioner har vidare förts huruvida medierna många gånger blåser upp händelser och framför dem på ett överdrivet negativt sätt, vilket i sin tur bidrar till att förvärra misstron mot näringslivet än mer.³¹

---

²⁸ Wennberg Inge, *Revisionskommittéerna kommer in från kylan*, (2004).

²⁹ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

Ett flertal undersökningar har genomförts vad gäller förtroendesituationen i Sverige. Resultaten visar att förtroendet för storföretagen har försämrats sedan mitten av 1990-talet. TNS Gallup gjorde år 2003 en undersökning som visade att förtroendet för företagen de senaste åren minskat hos nästan hälften av de undersökta. Orsaker till det minskade förtroendet är bland andra stora löneökningar och bonus till företagsledare. Styrelser i börsnoterade företag ansågs ha dålig kontroll på verksamheten och ansågs dessutom lämnat felaktig redovisning. Samma år gjorde även Forskningsgruppen för Samhälls- och informationsstudier en undersökning om förtroendet. Studien visar på att det inte finns något generellt misstroende mot näringslivet i stort, utan det bristande förtroendet som finns gäller vissa branscher och en del större företag. Förtroendekommissionen menar att det inte föreligger misstroende för det svenska näringslivet, tvärtom har Sveriges näringsliv ett större förtroende hos allmänheten än vad näringslivet i flera andra länder har.³²

2.1.5 Bolagsstyrning

Bolagsstyrning, eller corporate governance, handlar om hur företag styrs och om ägarnas inflytande över företaget. Revisionskommittéer utgör ett av många instrument för bolagsstyrning. En stor del av företagen ägs av allmänheten, därmed är det viktigt att dess intresse ligger till grund för styrningen av bolagen. Bolagsstyrning har blivit ett sätt att förebygga det bristande förtroendet för företagen och kapitalmarknaden. Aktiemarknaden och aktieägarna spelar en stor roll för företagens möjligheter att anskaffa kapital, varför deras förtroende är av största vikt. Många av de händelser som inverkat negativt på förtroendet har samband med brister i bolagsstyrningen, orsakade av bland annat institutionaliseringen av ägandet, styrelsens bristande ansvarstagande och felaktig finansiell redovisning.³³

En rad finanskandaler i Storbritannien ledde fram till Cadbury-rapporten som kom år 1992. Rapporten fokuserar på bolagsstyrningsfrågor och har blivit praxis i

---

³² Ibid.

Storbritannien. Bolagsstyrningen fick sitt genomslag i Europa i samband med Cadbury-rapporten vilken blev vägledande för bolagsstyrningskoder i andra länder.³⁴ Cadbury-rapporten reglerar bland annat kraven på revisionskommittéer. I Cadbury-rapporten framhålls att revisionskommittéer fordras för att säkerställa revisorernas oberoende, eftersom revisorer tenderar att åta sig allt fler uppdrag än revisionen åt sina klienter. I Storbritannien har revisionskommittén det primära ansvaret för val av revisor. Om styrelsen går emot kommitténs förslag ska detta öppet redovisas i årsredovisningen.³⁵

Enron- och Worldcomskandalerna ledde fram till ny lagstiftning i USA. År 2002 antogs Sarbanes Oxley Act, vars syfte är att skydda investerare och att förbättra företagsinformationen.³⁶ Sarbanes Oxley Act reglerar bland annat kraven på revisionskommittéer. Enligt Sarbanes Oxley Act ska alla företag noterade på New York Stock Exchange och Nasdaq ha revisionskommittéer. I USA är revisionskommittén enligt Sarbanes Oxley Act ensamt ansvarig för val av revisor, arvodering och övervakning av revisionsarbete.³⁷

Enligt den svenska aktiebolagslagen väljs revisorn av bolagsstämman och revisorn skall bland annat granska styrelsens förvaltning. Av denna anledning kan inte revisionskommittén som är en del av styrelsen ensamt få välja revisor i svenska företag.³⁸ Säkerställande av revisorns oberoende har på senare tid blivit alltmer aktualiserat och angeläget. Sverige har en ny revisorslag sedan år 2002 som bland annat ger vägledning för analysmodellen. EU:s rekommendation om revisorers oberoende ingår dessutom numera i FAR:s yrkesetiska regler.³⁹

EU-kommissionen förordar varje EU-land att ta fram nationella koder för bolagsstyrning⁴⁰ och använder samma argument för revisionskommittéer som

---

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

³⁶ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

³⁷ *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

³⁸ Ibid.

³⁹ Engerstedt Urban, *Sammanfattning av Förtroendekommissionens slutbetänkande: Skärpta lagar ska förstärka förtroendet för näringslivet*, (2004).

⁴⁰ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

Cadburyrapporten.⁴¹ Sveriges regering gav i september 2002 statsministern i uppdrag att sätta samman en kommission för att utvärdera och föreslå åtgärder för att säkerställa förtroendet för det svenska näringslivet. Kommissionen antog namnet Förtroendekommissionen och utgörs av företrädare för näringslivet och ett antal politiker, ordförande är Erik Åsbrink. Förtroendekommissionen har i samarbete med ett antal organisationer och andra organ i näringslivet bildat en arbetsgrupp, den så kallade Kodgruppen. Kodgruppen är sammansatt av representanter från Förtroendekommissionen, FAR, Stockholmsbörsen, Stockholms Handelskammare, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, Svenska Fondhandlareföreningen och Sveriges Försäkringsförbund. Denna tog i år fram ”Svensk kod för bolagsstyrning” (SOU 2004:46), vilken är till för att sammanfatta och utveckla svensk praxis på området. Koden är främst avsedd för aktiemarknadsbolag men även för andra företag med spritt ägar- och/eller allmänintresse.⁴²

Enligt tidningen Financial Times funderar EU-kommissionen på att göra bolagsstyrningsrapporter och även revisionskommittéer obligatoriska.⁴³ Många av Sveriges storbolag redan har anpassat sig till införandet av revisionskommittéer,⁴⁴ och ungefär 20 svenska börsbolag som är noterade i USA är redan på väg att införa kontrollsystem och rapportering enligt Sarbanes Oxley Act. I nuläget lutar utvecklingen även mot att dessa bolag i framtiden kommer att behöva redovisa både efter amerikansk och efter svensk/europeisk standard.⁴⁵

2.2 Definition av revisionskommitté

Revisionskommittéer har sitt ursprung i den anglosaxiska världen.⁴⁶ Det främsta syftet med revisionskommittéer är att höja kvaliteten på den interna kontrollen,

---

⁴¹ Aronsson Cecilia, *Storbolag ofta utan extra skydd*, (2002).

⁴² Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

⁴³ *Rakt på sak: Dyr nota för Åsbrinks kod* (2004).

⁴⁴ Froste Calle, *Special: Börsrevisorerna – Vägen till gulduppdraget*, (2004).

⁴⁵ *Rakt på sak: Dyr nota för Åsbrinks kod* (2004).

⁴⁶ Thorell Per, *Revisionskommittéernas roll i svenska börsbolag*, (2002).

den finansiella rapporteringen och revisionen.⁴⁷ Kommittén skall granska alla finansiella rapporter innan publicering.⁴⁸ Revisionskommittén inrättas som en arbetsgrupp inom styrelsen vars syfte är att granska företagets redovisning. Styrelsen har dock det yttersta ansvaret för att redovisningen i företaget är regelrätt.⁴⁹ Revisionskommittén ska även stärka revisorns oberoende gentemot företagsledningen och öka dennes kommunikation med styrelsen. Kommittén ska regelbundet träffa företagets revisor för att få information om den externa och interna revisionen och dess omfattning och inriktning samt få insyn i bolagets risker. Revisionskommittén skall även bestämma vilka andra tjänster än revision som revisorn får utföra åt företaget. Slutligen skall revisionskommittén utvärdera företagets revisor.⁵⁰

Svensk kod för bolagsstyrning utgår från att börsnoterade företag har en revisionskommitté som skall bestå av minst tre styrelseledamöter.⁵¹ Det har införts regler för hur dessa kommittéer ska vara sammansatta och vilka deras uppgifter ska vara.⁵² Enligt koden kan styrelseordförande vara ledamot i revisionskommittén, men får inte vara dess ordförande. Resterande ledamöter skall vara oberoende i relation till företaget och företagsledningen. Minst en av ledamöterna skall vara oberoende i förhållande till företagets större ägare. I utländska regelverk finns krav på finansiell kompetens hos minst en av ledamöterna, detta krav saknas dock i koden.⁵³

2.3 Teori

Syftet med denna studie är undersöka huruvida införandet av revisionskommittéer påverkar investerarnas förtroende för svenska börsnoterade företag. Agent- och principalteorin kommer att användas för att beskriva problemet mellan

---

⁴⁷ *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

⁴⁸ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

⁴⁹ Aronsson Cecilia, *Så arbetar en revisionskommitté*, (2002).

⁵⁰ *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Kodgruppen, *Svensk kod för bolagsstyrning (SOU 2004:46)*, (2004).

⁵³ *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, (2004).

företagsledningen och ägarna. Tyvärr brister förtroendet ofta i dessa situationer vilket för in oss på synsätt om förtroende. Det har gjorts åtskilliga studier och skapats otaliga teorier som avser förtroende. Vi har valt att analysera förtroende utifrån olika infallsvinklar, den ena är spelteori, den andra kultur. Vi har valt att använda oss av Putnams och Fukuyamas teorier vad gäller resonemanget kring förtroende, då dessa är frontfigurer i diskussioner om förtroende. Diskussionen har vidareutvecklats med Streeck & Schmitters modell för social ordning. Modellen kommer att användas för att analysera vilka som utövar kontroll och hur den utövas. I analysen kommer detta att kopplas till hur förtroendet för näringslivet kan återställas.

2.3.1 Agent- och principalteorin

Agent- och principalteorin fokuserar på relationen mellan två parter där den ena parten, principalen är uppdragsgivare och den andre, agenten är utförare. Teorin bygger på sex huvudsakliga antaganden:⁵⁴

- Både agenten och principalen är nytto-maximerande. Båda strävar efter att uppnå maximal nytta.
- Mellan de båda parterna råder målkonflikt, det så kallade agentproblemet.
- Informationen mellan parterna är asymmetrisk. Agenten besitter information som principalen inte har kännedom om.
- Agenten är opportunistisk, det vill säga handlar för egen vinnings skull. För att begränsa agentens opportunistiska skrivs kontrakt, fullständiga kontrakt är dock omöjliga att formulera på grund av begränsad rationalitet.
- Agenten agerar begränsat rationellt.
- Agenten är riskovillig för egen del.

Agent- och principalteorin förutsätter att det finns en motsättning mellan företagsledning och aktieägare.⁵⁵ Det faktum att informationen är asymmetrisk samt att målkonflikt råder gör att förtroendet mellan parterna är lågt och

---

⁵⁴ Ravn Jakob, Nygaard Claus, Hull Kristensen Peer, "Strategen tecknar kontrakt - agentteori" (2002).

⁵⁵ Berle Adolf A, Means Gardiner C, *The Modern Corporation and Private Property* (1947).

övervakning krävs.⁵⁶ Kostnader för att övervaka och genomdriva avtal kallas transaktionskostnader. Ju högre förtroende desto mindre blir behovet för principalen att övervaka agenten, vilket leder till lägre transaktionskostnader och vice versa.⁵⁷

2.3.2. Förtroende

Tillit är en samhällelig faktor som ingen organisation eller något samhälle kan vara utan. En fungerande finanssektor är omöjlig utan förtroendet för *pacta sunt servanda*, det vill säga att det finns förtroende för att avtal hålls. Hela finanssystemet och hela samhället bygger på kontrakt, det vill säga löften mellan parterna i systemet. Därmed påverkar förtroendet för näringslivet den ekonomiska tillväxten och människornas välfärd. Förtroende mellan aktörerna i systemet möjliggör handel och investering i företag och verksamheter i samhället. Stora kapitalinsatser och investeringar med långa livslängder är genomförbara då det finns förtroende för ett fungerande finanssystem med exempelvis välfungerande värdepappersmarknader. Utan förtroendet för att avtalen efterlevs skulle samhällsekonomin fungera betydligt sämre. Förtroende är en grundläggande faktor i ett samhälle, särskilt för näringslivet. Företagen måste äga förtroende hos övriga aktörer i samhället för att kunna erhålla kapital av dessa. Saknas förtroende uppkommer större risker och högre kostnader för företagen och marknadsekonomin kommer att fungera sämre.⁵⁸

Förtroende kan analyseras utifrån olika synsätt. Analysen kommer att göras utifrån dels spelteoretiskt synsätt, dels kulturellt synsätt. Teorierna betonar olika aspekter varför det är intressant att analysera forskningsfrågan utifrån flera vinklar, eftersom slutsatserna då kan bli olika.

---

⁵⁶ Levinthal Daniel, "A Survey of Agency Models of Organizations", (1988).

⁵⁷ Nygaard Claus, Ravn Jakob, "Strategen minimerar transaktionskostnader - transaktionskostnadsteori" (2002).

⁵⁸ Förtroendekommissionen, *Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)*, (2004).

2.3.2.1 Förtroende utifrån spelteori

Spelteorin är en ekonomisk förklaring till varför förtroende uppkommer. Spelteorin antar att aktörerna är rationella och därmed även nytto- och vinstmaximerande. Anledningen till samarbete mellan spelarna är att utfallet kan förbättras för dem alla jämfört med om de endast konkurrerar med varandra. Det är alltså ett egenintresse som driver fram förtroende mellan aktörerna. Beteendet som leder till förtroende uppkommer av att det är rationellt för spelarna att handla så.⁵⁹

Enligt spelteorin skulle alla aktörer få det bättre om de samarbetade. Men om aktörerna inte har en pålitlig överenskommelse sinsemellan tror sig varje aktör tjäna mer på att svika den andre. Aktörerna förväntar sig att den andre ska hoppa av. Båda parterna hade gärna samarbetat, men de har ingen garanti för att den andre håller sin del av överenskommelsen. Förtroendet för den andre parten är alltså en viktig faktor i spelteorin. Men det räcker inte att ha ett förtroende för andra, man måste också vara övertygad om att andra litar på en själv. Saknas övertygelsen om att andra litar på en själv så är inte samarbetet rationellt. I spelteorin är det lättare att nå överenskommelser grundade på förtroende om spelet upprepas många gånger, så att eventuella avhoppare straffas i kommande omgångar. En annan förutsättning för spelteorin är att aktörerna har god information om varandras tidigare handlanden.⁶⁰

Spelteorin visar också att det har betydelse om det finns sanktioner i systemet. En person kanske inte drar sig för att svika överenskommelsen om hans svek snabbt är glömt igen och han kort därefter ändå kan få förmånliga erbjudanden. Om man efter sådana företeelser kan vara kvar i spelet ses varje spel som en engångsföreteelse. Juridiska och sociala sanktioner måste alltså existera för att spelarna inte ska tolka varje spel som en engångsföreteelse.⁶¹

---

⁵⁹ Putnam Robert D, *Den fungerande demokratin – Medborgarandans rötter i Italien* (1997).

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

Opersonligt samarbete skulle enligt spelteori vara ovanligt men faktum är att i dagens samhälle är det en vanlig företeelse. I praktiken har det visat sig att aktörerna oftare samarbetar och håller överenskommelser i vidare mån än vad spelteorin förutspår, vilket talar för att andra faktorer än rationalitet påverkar samarbete.⁶²

2.3.2.2 Förtroende utifrån kulturella aspekter

Socialt kapital är ett relativt nytt begrepp som fick sitt genombrott för drygt ett decennium sedan genom Putnams studie ”Making Democracy Work” som uppmärksammade skillnaderna i utvecklingen mellan Syd- och Norditalien. Putnam konstaterade att olikheterna inte hade någon vetenskaplig förklaring. Syd- och Norditalien hade ju samma lagar, samma språk och samma styrelseform. Ändå hade Syditalien blivit fattigare och Norditalien hade blivit ett av Europas mest framgångsrika områden. Putnam menade att denna skillnad berodde på att det fanns olika mycket tillgång på socialt kapital i dessa områden, mer i Norditalien och mindre i Syditalien. I Norditalien rådde också en högre medborgaranda än i Syditalien. Denna kännetecknas av ett nätverk lokala föreningar, av aktivt engagemang i lokalsamhällets angelägenheter, av engagemang i politiken och av högt förtroende och laglydnad. Den centrala premisen för socialt kapital är att sociala nätverk har ett värde. Socialt kapital kan inte uppstå till följd av enskilda individers handlande utan det krävs att grupper med gemensamma normer samarbetar. Socialt kapital är sammankopplat med förtroende och tillit mellan människor, som kan förbättra effektiviteten i samhället genom att underlätta samarbete. Det är det sociala kapitalet som möjliggör ekonomisk tillväxt och en fungerande demokrati.⁶³

Några år efter Putnam gav Fukuyama ut ”Trust –The Social Virtues and the Creation of Prosperity” som även den behandlar begreppen förtroende och socialt kapital. Putnam och Fukuyama har i många avseenden liknande uppfattningar.

---

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

Fukuyama menar att socialt kapital skiljer sig från real- och humankapital eftersom det skapas genom kulturella processer som religion, tradition eller andra sedvanliga beteenden. Socialt kapital ses alltså som en kulturell företeelse som förändras långsamt vilket medför att det är svårt att åstadkomma en ändring. Fukuyama framhåller kultur som en avgörande faktor för demokrati och tillväxt. Han har analyserat fenomenet socialt kapital som en produkt av de gemensamma normer, värderingar med mera som en kultur bygger på. Han menar att socialt kapital är en kritisk faktor för tillväxt, dock antyder han att de direkta konsekvenserna mer märks i det sociala och politiska livet. Indirekt blir emellertid förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen bättre.⁶⁴

Fukuyama kategoriserar samhällen som ”low trust” respektive ”high trust”. Low trust-samhällen har lågt socialt kapital och vice versa. Fukuyama anser att high trust-samhällen är framgångsrika, att det är kulturen som formar samhället och inte ekonomiskt egenintresse som i spelteorin. Ett low trust-samhälle karakteriseras av stor kontroll och noggranna regleringar medan ett high trust-samhälle ger utrymme för individer att ta mycket eget ansvar. Fukuyama menar att alltför mycket statliga regleringar och formella institutioner underminerar grupperns auktoritet och samarbete. Fukuyama menar dock att lagstiftning är något nödvändigt för att samhället ska fungera.⁶⁵

Två andra termer Fukuyama använder sig av vid kategorisering av förtroende är spontan sällskaplighet och hierarki. Spontan sällskaplighet innebär att människor har förmågan att frivilligt bilda grupper. Grunden för detta är att samhället delar gemensamma värderingar och normer, att individer verkar för samhällets bästa. Socialt kapital uppkommer således genom att förtroende uppstår till följd av delade värderingar. Organiserad solidaritet, vilket är en form av spontan sällskaplighet, ses som det mest användbara sociala kapitalet. Organiserad solidaritet innebär att grupper bildar komplicerade sammanslutningar med delade värderingar i stället för överenskommelser. Motsatsen till spontan sällskaplighet är hierarkier, där människor saknar förtroende för varandra och samarbete sker bara till följd av formella regler vilka är substitut för förtroende. Bristande

---

⁶⁴ Fukuyama, *Trust; The Social Virtues and the Creation of Prosperity* (1996).

⁶⁵ Ibid.

förtroende medför således högre transaktionskostnader, ju högre förtroende desto lägre transaktionskostnader och vice versa. Hierarkier är dock nödvändiga för att samhället ska fungera. Människor kan inte alltid förväntas följa etiska regler och verka för samhällets bästa varför formella regler och sanktioner måste finnas.⁶⁶

Förtroendestärkande normer växer fram för att minska transaktionskostnader. Den viktigaste normen är reciprocitet (ömsesidighet) som delas in i två slag, ”balanserad” och ”generaliserad”. Balanserad reciprocitet finns då tjänster eller varor byts samtidigt mellan parterna, medan generaliserad reciprocitet är ett bytesförhållande som i vissa fall är ensidig eller ur balans, men där motparten förväntar sig att återgäldas i framtiden. I ett samhälle där människor kan vänta sig att få gentjänster i framtiden, är det också troligare att utbytet faktiskt sker. Detta gör den generaliserande reciprociteten till en stark produktiv faktor i det sociala kapitalet.⁶⁷

Putnam och Fukuyama förnekar inte den traditionella neoklassiska teorin om individer som opportunistiska, nyttomaximerande och rationella, men de menar att det inte alltid förhåller sig så. Ibland agerar inte personer enligt det spelteoretiska handlings sättet och kultur skulle enligt dem vara förklaringen till detta.

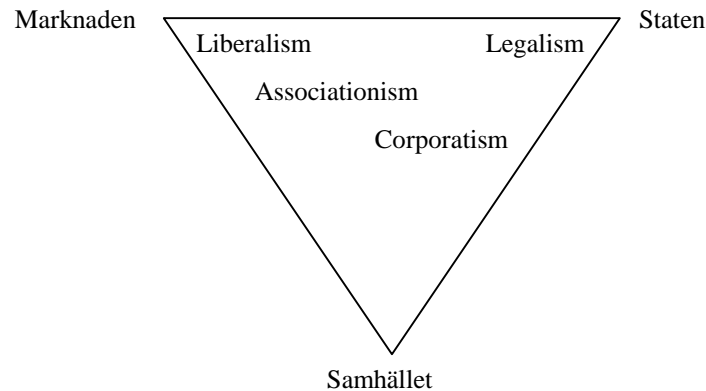
2.4 Streeck & Schmitters modell för social ordning

Fukuyamas resonemang kan utvecklas med Streeck & Schmitters modell för social ordning. Enligt denna modell finns tre mekanismer eller principer för kontroll: staten, marknaden och samhället. Staten betecknar ”hierarkisk kontroll” där regler fastställs av lagstiftande och normgivande organ. Myndigheterna använder regler och sanktioner för att uppnå social ordning. Marknaden betecknar kontroll genom ”spridd konkurrens” där aktörerna agerar för egen vinning och konkurrensen driver fram normer. Social ordning uppkommer genom kontrakt mellan säljare och köpare. Samhället betecknar kontroll genom ”spontan

---

⁶⁶ Ibid.

solidaritet” där samhörighetskänsla råder mellan och inom grupper som bildar gemensamma normer för agerande. Social ordning uppstår genom att människor delar gemensamma värderingar, vanor och visar ömsesidig respekt.⁶⁸

Figur 1: Regleringsstrategier i relation till modeller om social ordning.

Av figuren⁶⁹ framgår att principen för samhället är underordnad principerna för marknaden och staten. Regleringens ytterligheter är liberalism och legalism. Vid liberalism finns endast regler som marknadsprincipernas ordning ger vilket får till följd att enbart vad som efterfrågas av marknaden har existensberättigande. Vid legalism råder i stället endast regler utfärdade av myndigheter. Reglerna uppkommer således inte genom marknadens misslyckanden utan genom att staten utövar tvångsmonopol. Beroende på historiska och kulturella skillnader mellan nationer kan varierande kombinationer av de tre principerna, marknaden, staten och samhället, förekomma för kontroll och social ordning.⁷⁰

⁶⁷ Putnam Robert D, *Den fungerande demokratin – Medborgarandans rötter i Italien* (1997).

⁶⁸ Puxty A G, Willmott Hugh C, Cooper David J, ”Modes of Regulation in Advanced Capitalism: Locating Accountancy in Four Countries”, (1987).

⁶⁹ Ibid s. 283.

⁷⁰ Ibid.

2.5 Tidigare forskning/Vårt forskningsbidrag

I USA och Storbritannien är revisionskommittéer en viktig bolagsstyrningsfråga (corporate governance).⁷¹ Där har också åtskilliga studier gjorts angående revisionskommittéer utifrån diverse olika angreppssätt, exempelvis kommittéers påverkan på oberoende revisorer,⁷² hur kommittéledamöternas erfarenheter påverkar deras beslut,⁷³ hur revisionskommittéernas oberoende kan riskeras på grund av ledamöternas samröre med ledningen trots att de inte är anställda i bolaget⁷⁴ och hur revisionskommittéer påverkar kvaliteten på den finansiella rapporteringen.⁷⁵ I Sverige har diskussionen kring revisionskommittéers vara eller inte vara gått lite i vågor sedan företeelsen uppkom på 1940-talet i USA.⁷⁶ Frågan har dock uppmärksamats alltmer under senare tid i Sverige men även i övriga Europa. Forskning kring revisionskommittéer har inte bedrivits i någon större utsträckning i Sverige.⁷⁷ En anledning är troligen att det tidigare inte setts som något nödvändigt av tunga aktörer. Både FAR och andra parter i näringslivet har tidigare ställt sig negativa till frågan då de inte ansett att revisionskommittéer varit något för svenska förhållanden.⁷⁸ Idag står dock FAR och andra näringslivsrepresentanter bakom Svensk kod för bolagsstyrning, vilken säger att alla börsnoterade företag bör ha revisionskommittéer.⁷⁹ En av de få undersökningar som gjorts om revisionskommittéer i Sverige är Per Thorells studie från år 2002 om kommittéernas sammansättning och dess uppgifter i svenska börsnoterade företag.⁸⁰ En magisteruppsats med samma inriktning som Thorells undersökning gjordes våren 2004 vid Lunds universitet, "Revisionskommittéer – medlemmar och arbetsuppgifter" av Turban och Wirsén. När det gäller forskning med inriktning på ägarnas eller investerarnas förtroende

---

⁷¹ Thorell Per, *Revisionskommittéernas roll i svenska börsbolag*, (2002).

⁷² Burns Thomas J, *The Audit Committee: Its impact on the Independent Auditor*, (1981).

⁷³ Dezoort F.T. "An analysis of experience effects on audit committee members' oversight judgments", (1998).

⁷⁴ Vicknair David, "A note on audit committee independence: Evidence from the NYSE on 'grey' area directors", (1993).

⁷⁵ Carcello Joseph V, Neal Terry L, *Audit Committee Characteristics and Auditor Dismissals following "New" Going-Concern Reports*, (2003).

⁷⁶ Wennberg Inge, *Revisionskommittéerna kommer in från kylan*, (2004).

⁷⁷ Thorell Per, Information via e-mail, (2004).

⁷⁸ Wennberg Inge, *Revisionskommittéerna kommer in från kylan*, (2004).

⁷⁹ Kodgruppen, *Svensk kod för bolagsstyrning (SOU 2004:46)*, (2004).

⁸⁰ Thorell Per, *Revisionskommittéernas roll i svenska börsbolag*, (2002).

finns ett större utbud, betoningen har dock inte varit på revisionskommittéers påverkan utan andra faktorer såsom exempelvis revisorers oberoende, den finansiella rapporteringens utformning, analysmodellens funktionalitet, intressekonflikten att revisorn utför både revisionstjänster och konsulttjänster⁸¹. Vi har dock inte funnit något material om investerare påverkas om företag har revisionskommittéer när de gör sina placeringsval vad gäller svenska aktier eller fonder. Vi har inte heller funnit material om hur förtroendet för företagen påverkas då de inför revisionskommittéer i styrelserna. Vi anser därför att detta är ett forskningsområde som skulle kunna utvidgas och har således valt att inrikta oss på detta.

2.6 Sammanfattning

Ett antal företeelser i näringslivet har skadat allmänhetens förtroende för företagen. Efter djup ekonomisk kris och den stora Kreugerskandalen på 1930-talet minskade allmänhetens förtroende för näringslivet. Detta fick till följd att investeringar och aktiesparandet hos folket avtog. Vidare har börskraschen vid millennieskiftet och ett otaligt antal skandaler lett till ytterligare misstroende. Detta har medfört strängare regleringar på redovisningsområdet både i Sverige och i utlandet. I och med ökade krav och regler har förslag på revisionskommittéer i styrelserna uppmärksammats.

Principal- och agentteorin kommer att användas för att beskriva vårt problem. Vidare kommer problemet att analyseras utifrån hur förtroendet påverkas. Detta kommer att göras med hjälp av spelteori och av Putnam och Fukuyamas resonemang kring socialt kapital. Därefter utreds problemet utifrån Streeck och Schmitters modell.

---

⁸¹ Wennberg Inge, *När rådgivning var en inkörspport till revisionen...*, (2004).

Det har inte tidigare forskats så mycket om revisionskommittéer i svenska förhållanden och om de påverkar investerarnas förtroende för företag, varför denna inriktning valts.

3. Metod

I detta kapitel presenteras studiens tillvägagångssätt. Först skildras de övergripande val som gjorts. Dessa följs av metod för insamling av data, genomförandet av undersökningen och källkritik på använt material. Slutligen beskrivs metod för sammanställning av empiri och metod för analys.

3.1 Metodologiska val

Revisionskommittéer i svenska företag är, som sagts ovan, i stort sett ett utforskat område. Företeelsen kommer därför inledningsvis att behandlas deskriptivt. Syftet med uppsatsen är emellertid normativt då meningen är att undersöka och förklara om inrättande av revisionskommittéer i företag leder till ökat förtroende hos investerarna. För att få djupare information om denna företeelse ansåg vi att den kvalitativa metoden var det bästa alternativet.⁸²

3.1.1 Kvalitativ metod

Den kvalitativa metoden har använts för att få fram hur investerare tolkar och ser på uppsatsens frågeställning. Vi hade vid studiens början inte så mycket kunskap om revisionskommittéer, det var för oss liksom för många andra ett relativt nytt fenomen. Den kvalitativa metoden valdes dels för att vi själva skulle lära oss så mycket som möjligt, dels för att få in data som går på djupet snarare än bredden. Den kvalitativa metoden karaktäriseras av öppenhet vid datainsamlingen. Svaren kan då bli mer mångsidiga, vilket medför en hög intern giltighet. Vi fick svar på frågor som vi inte tänkt oss men som ändå var betydelsefulla, de intervjuade pratade dock inte helt fritt utan hölls inom angivna ramar med fastställda frågor. En fördel med den kvalitativa metoden är närheten till den intervjuade. Risken för

missförstånd blir därmed mindre, eftersom oklarheter kan förklaras utförligare och behövliga följdfrågor ställas. Den kvalitativa metoden lämpade sig även bra då vi ville se sambandet mellan individen och kontexten.⁸³

Vi har, som ovan nämnts i litteraturgenomgången, studerat två tidigare enkätundersökningar om revisionskommittéer och deras sammansättning och arbetsuppgifter, av Per Thorell respektive av Hanna Turban och Jenny Wirsén. Dessa undersökningar hade en mer kvantitativ inriktning. Vår undersökning baseras på intressenters åsikter och föreställningar kring revisionskommittéer, varför vi anser att den kvantitativa metoden inte skulle ha gett lika detaljerad information.

Möjligen hade vi fått mer tillförlitlig information om metodtriangulering använts, det vill säga att vi använt både kvalitativ och kvantitativ undersökning. En kvalitativ undersökning hade kunnat göras för att få djupare information och en kvantitativ undersökning för att kunna avläsa samband mellan olika variabler. Om metoderna gett samma resultat hade det medfört en högre giltighet. Analysen kunde dock ha blivit missvisande om den kvantitativa datan ej varit tillförlitlig, exempelvis om en kvantitativ enkätundersökning gjorts hade vi inte vetat vem som verkligen besvarat denna. Vi ansåg också att risk förelåg för större bortfall om vi enbart gjort en kvantitativ undersökning.⁸⁴ Det kan dessutom uppfattas som tidskrävande och ansträngande av respondenterna att svara på omfattande enkäter. Vi tog lärdom av Turbans och Wirséns undersökning i deras magisteruppsats, där de trots upprepade försök att få svar på enkäterna fick ett stort bortfall.

3.1.2 Induktivt angreppssätt

Den induktiva ansatsen innebär att undersökaren går från empiri till teori. Syftet med vår uppsats är att belysa en verklig företeelse varför den induktiva ansatsen valts. Den helt induktiva ansatsen innebär att man samlar in data helt utan

---

⁸² Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, (2002).

⁸³ Ibid.

förväntningar och därefter systematiserar den. Innan intervjuerna söktes dock en del information, induktiv ansats har således inte helt följts utan även inslag av deduktiv ansats har använts, tyngdpunkten ligger emellertid på den induktiva.⁸⁵

Vi har valt att inte använda oss av den deduktiva ansatsen som innebär att man går från teori till empiri eftersom vi ville vara mer öppna i vår datainsamling. Nackdelen med en deduktiv ansats i vår studie hade varit att vi begränsat insamlingen av data till det som vi från början funnit relevant utifrån valda teorier. Konsekvensen av detta skulle ha kunnat bli att vi missat viktig information.⁸⁶

3.2 Metod för insamling av primärdata

3.2.1 Urval

Uppsatsens syfte är att utreda hur investerarnas förtroende påverkas om företag har revisionskommittéer. Vi såg ingen möjlighet att intervjua alla enskilda fond- och aktiesparare, varför vi valde representanter för dessa. En ytterligare anledning är att den genomsnittliga småspararen troligen inte har särskilt mycket kunskap om revisionskommittéer, om de alls vet vad det är. De vi såg som relevanta förespråkare för aktieägarna är diverse fondbolag, Aktiespararna och Fondbolagens Förening. Vi såg fondbolagen som förvaltare av investerarnas kapital, medan Aktiespararna företräder deras intressefrågor. Fondbolagens Förening har som syfte att värna om både fondbolagens och fondspararnas intresse. Alla tre parterna handlar i fondspararnas intresse, men på olika sätt.

Fondmarknaden.se är en hemsida där fondbolag presenteras. Via kundtjänst på denna sida fick vi information om att de flesta svenska fondbolag är representerade på deras hemsida. De som inte representeras är väldigt små och vi såg dem därför som obetydliga för vår undersökning. Från början var vår avsikt

---

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

att undersöka de större och mer välkända fondbolagen samt ett fåtal mindre. Då vi snabbt upptäckte att många, framförallt de mindre bolagen, inte hade någon uppfattning alls om revisionskommittéer valde vi att utvidga vårt urval till alla svenska fondbolag som är representerade på Fondbolagen.se. Vidare ansåg vi att detta skulle ge en högre giltighet. Vårt urval bestod av följande 34 svenska fondbolag: Aktie-Ansvar, Aktiespararna, Alfred Berg, AMF Pension, Banco, Carnegie, Catella, CB Asset Management, Cicero Fonder, Didner & Gerge, East Capital, Enter Fonder, Erik Penser, Folksam, Gustavus Capital, Handelsbanken, HQ Fonder, Invesco GT, Kaupthing Fonder, Kullberg & Spiik, Lannebo Fonder, Länsförsäkringar, Markedskraft Fonder AB, Mikael Östlund & Co, Moderna Fonder, Modial Fondkommission, Nordea Fonder, ODIN Fonder, Robur, SEB, Simplicity, Skandia, Spiltan & Pelaro Fonder och Öhman Fonder.

För att få relevant information för vårt syfte, valde vi att intervjua de personer som har ansvar för ägarstyrningsfrågor i respektive fondbolag. Personer med denna befattning valdes eftersom de har mest kunskap om ämnet.

3.2.2 Tillvägagångssätt

3.2.2.1 Val av intervjuform och utformning av intervjufrågor

Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer för insamling av primärdata, vilket innebär att en mer eller mindre fastställd ram användes för intervjuerna.⁸⁷ Vidare ansåg vi att telefonintervjuer var en bra intervjuform för vår studie. En fördel med telefonintervjuer är att det är lättare att få respondenterna att ställa upp på intervjuerna. Intervjuareffekten minskar dessutom då vi som intervjuare inte kan påverka intervjuobjekten i samma utsträckning som vid personliga intervjuer. En nackdel med telefonintervjuer är att vi inte kommer lika nära intervjuobjektet och har således ingen möjlighet att observera objektet i olika situationer eller när frågorna ställs. Vi ansåg att fördelarna övervägde nackdelarna

---

⁸⁷ Arvidsson Susanne, *Metodföreläsning II*, (2004).

och att telefonintervjuer var en effektiv metod för att få fram relevant information för forskningsfrågan.⁸⁸

Intervjufrågorna formulerades i ett tidigt skede av uppsatsen för att under arbetets gång kunna förbättras fram till genomförandet av intervjuerna. För att vara säkra på att frågorna avsåg relevant information utformades de mot bakgrund av forskningsfrågan. Vi tyckte att det var viktigt att inte ha för många frågor, då risken fanns att våra respondenter inte tagit sig tid att svara vilket skulle ha lett till ett stort bortfall. Samtidigt ansågs det nödvändigt att beröra flera olika delområden för att få ett så komplext material som möjligt till analysen. En avvägning gjordes mellan breda och snäva frågor. Vi antog att alltför breda frågor skulle leda till svar som kanske skulle avvika för långt från vårt ämne och samtidigt inte beröra de områden som vi verkligen var ute efter att få information om. För breda svar skulle dessutom ge mer svårtolkad information. Alltför snäva frågor skulle ha gjort att respondenten omedvetet undanhöll information som vi inte direkt frågat efter, men som ändå kunde ha varit värdefull för vår analys. En ytterligare fördel med bredare frågor är att respondenten inte styrs och informationen blir mer spontan vilket medför större intern giltighet.⁸⁹ För att kontrollera att frågorna var tydligt formulerade och objektiva, bad vi vår föreläsare Susanne Arvidsson och handledare Gunnar Wahlström att läsa igenom dem.

3.2.2.2 Genomförande

Samma intervjumall användes till alla fondbolag (se bilaga 1). Till Aktiespararna och Fondbolagens Förening användes en annan intervjumall (se bilaga 2), då vi var intresserade av delvis annan information från dessa. Intervjufrågorna följdes dock inte slaviskt utan följdfrågor ställdes då vi ansåg att vi behövde ytterligare information. Intervjuobjekten tilläts också att ställa motfrågor, då våra frågor var otydliga. Vi försökte så långt som möjligt att följa samma ordning och ställa

---

⁸⁸ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, (2002).

samma frågor till de olika intervjuobjekten. Detta för att få så objektiv information som möjligt och för att vi sedan skulle kunna tolka och kategorisera svaren.

Respondenterna ringdes upp en efter en och tillfrågades om de kunde delta i en telefonintervju direkt. Om de hade möjlighet att genomföra intervjun direkt så ställdes frågorna till dem vid vårt första samtal. Om de var upptagna vid tillfället så bokades en tid med dem för intervju vid ett senare tillfälle. Innan intervjuerna inleddes upplystes respondenten om att intervjun beräknades pågå i ungefär en halvtimme. Vi valde att hellre uppge en längre intervjutid än en för kort för att undvika irritation utifall att intervjun skulle ha överskridit den angivna tiden.⁹⁰ Vi valde att genomföra överraskande intervjuer, där respondenten besvarar frågorna med detsamma utan att tidigare ha tillgång till dem.⁹¹ Detta såg vi som positivt eftersom spontana svar ofta kan ge information som bidrar till högre giltighet.⁹² Nackdelen är dock att respondenten inte lämnar genomtänkta svar. Vi såg inte detta som ett problem då mycket formell information som vi antagligen skulle ha fått vid planerade intervjuer finns tillgänglig på de intervjuade företagens hemsidor. Samtliga intervjuer spelades in med respondentens tillåtelse för att vi skulle kunna gå tillbaka och avlyssna samtalen igen när vi sammanställde resultaten, men även för att undvika antecknings- och tolkningsfel. Vid intervjuerna använde vi oss av högtalartelefon för att alla tre skulle kunna avlyssna och skriftligen genom anteckningar rekommendera följdfrågor till den som utförde intervjuerna.

3.2.3 Bortfall

Av olika anledningar har ett antal fondbolag inte intervjuats. Den största anledningen till bortfall var att vi inte fick tag på dem trots upprepade försök från

---

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Andersson Bengt-Erik, *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*, (1994).

⁹¹ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, (2002).

⁹² Ibid.

vår sida. Vi är dock av uppfattningen att dessa fondbolag troligen inte skulle ha särskilt avvikande uppfattningar kring vår forskningsfråga, då övervägande delen av respondenterna i de fondbolag som intervjuades gav liknande svar och hade snarlika uppfattningar. Givetvis finns det dock en viss risk att bortfallet gjort studien mindre tillförlitlig.

Ett antal av bolagen ville inte svara på våra frågor av främst två orsaker. Den ena var att de inte ville delta om de inte fick intervjufrågorna i förväg. Eftersom vi ville ha samma tillvägagångssätt på alla intervjuer, valde vi istället att betrakta dessa som bortfall. Den andra, och övervägande orsaken, var att de inte anser sig besitta kunskap om ämnet varför de inte ville medverka. Denna grupp kan ändå indirekt ses som representerad i undersökningen då ett flertal av de som intervjuades inte heller hade kunskap om ämnet, men ändå besvarade frågorna i den mån de kunde.

De fondbolag bortfallet rör är Aktie-Ansvar, Alfred Berg, Banco, Carnegie, CB Asset Management, East Capital, Enter Fonder, Folksam, Gustavus Capital, Handelsbanken, HQ Fonder, Invesco GT, Lannebo Fonder, Länsförsäkringar, Markedskraft Fonder AB, Moderna Fonder, Modial Fondkommission, ODIN Fonder, Skandia, och Öhman Fonder.

3.3 Metod för insamling av sekundärdata

En stor del av vår datainsamling består av sekundärdata i form av processdata, det vill säga vi har använt data från olika media.⁹³ Tidskrifter som *The Accounting Review*, *Critical Perspectives on Accounting* och *Journal of Economic Behavior & Organization* har använts för att få information om revisionskommittéer och andra revisionsfrågor. Artiklar och information har även sökts i sökmotorn Elin. Främst har Elins databas och artikelregister använts. Vid insamlingen av processdata har vi framförallt använt sökord som; revisionskommitté,

---

⁹³ Andersen, Ib, *Den uppenbara verkligheten – Val av samhällsvetenskaplig metod*, (1998).

revisionsutskott, revision, redovisning, audit committee, auditing, oberoende, Sarbanes Oxley Act, Cadbury Report och Kod för bolagsstyrning. Även databaserna Affärsdata och Artikelsök har använts. Information har även sökts i andra tidskrifter, bland andra Balans, för att få information om svenska förhållanden. Eftersom revisionskommittéer är ett relativt nytt fenomen i Sverige hittade vi främst information i Balans 2001 och framåt.

Likaledes har en del forskningsdata använts för att få vidare information om ämnen närliggande vårt. Forskningsdata som använts är bland andra Per Thorells undersökning om revisionskommittéer. Hans forskning gav oss kunskap om revisionskommittéers sammansättning och deras roll i företaget. Det fanns dock inte, som sagts ovan, mycket forskning kring revisionskommittéer i svenska företag.

Teorierna som applicerats på empirin har hämtats ur litteratur och artiklar från bland andra Berle och Means, Fukuyama, Putnam och Puxty.

3.4 Källkritik

3.4.1 Primärdata

Följande krav bör ställas på undersökningar av empiri. Empirin ska vara valid (giltig) och reliabel (tillförlitlig). I undersökningen har vi strävat efter att nå så hög giltighet som möjligt, det vill säga vi har försökt mäta det relevanta för att generalisera detta på andra enheter. Trots att vi har försökt att vara så neutrala som möjligt vid våra intervjuer, så är vi medvetna om att vi inte kan vara fullständigt objektiva utan har vissa fördomar vilka kan påverka forskningen. Detta har troligen medfört en viss intervjuar- eller undersökareffekt. Både vårt sätt att uttrycka oss och ställa frågor kan ha påverkat respondentens svar, vidare har vi troligen lagt in våra tidigare erfarenheter då vi tolkat svaren och detta kan därmed

ha påverkat den information som vi sedan har analyserat.⁹⁴ Vi har också haft i åtanke att vi är oerfarna intervjuare. Trots att vi tänkt igenom frågorna i förväg kan ordningen och formuleringen på våra frågor ha påverkat resultaten av undersökningen.⁹⁵ Ett annat beaktande är att människor har olika erfarenheter och olika sätt att uttrycka sig. Detta gör att intervjuerna skiljer sig och det har krävts olika mycket av oss för att få relevant information av respondenten.⁹⁶ Denna påverkan från oss kan ha lett till olika systematiska fel.⁹⁷

Vi tror oss ha uppnått intern giltighet eftersom vi anser att vi har mätt det vår avsikt var att mäta. Vid samhällsvetenskaplig forskning använder man ofta begreppet intersubjektivitet hellre än sanning. Detta har i viss mån nåtts då flera personer varit av samma åsikt. Vi håller oss dock mer kritiska till den externa giltigheten. Då vi undersökt ett fåtal enheter kan vi inte garantera en korrekt generalisering på andra enheter. Då bortfallet var ganska stort finns det en möjlighet att vår studie kan vara snedvriden, därmed kanske inte våra respondenter representerar den större populationen.⁹⁸

Vi har strävat efter att nå reliabilitet i vår undersökning genom att gå till väga på ett sätt som är lätt för eventuella efterföljare att upprepa. Dels har semistrukturerade intervjufrågor använts som till stor del kan upprepas, dels har vi, genom att välja telefonintervju strävat efter att påverka respondenterna så lite som möjligt. Vi är medvetna om att vi kan ha påverkat dem vi undersökt, samtidigt som de kan ha påverkat oss. Respondenterna kan även ha påverkats av kontexteffekt. Vi har försökt undvika den artificiella kontexten, det vill säga en kontext där respondenten inte känner sig hemma. Telefonintervjuerna har istället utförts på respondentens arbetsplats. Då människor ofta ändrar beteende efter kontexten, såg vi en fördel i att intervjua dem då de befann sig på deras arbetsplats, eftersom det var deras yrkesmässiga åsikter vi var ute efter. En avvägning gjordes mellan att göra planerade eller överraskande intervjuer. Vid

---

⁹⁴ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, (2002).

⁹⁵ Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn, *Att utreda forska och rapportera*, (1997).

⁹⁶ Andersson Bengt-Erik, *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*, (1994).

⁹⁷ Körner Svante, Wahlgren Lars, *Praktisk statistik*, (2002).

planerade intervjuer hade vi möjligen kunnat få mer genomtänkta svar, men då flera av de företagen vi intervjuade har mycket information tillgänglig på deras hemsidor, antog vi att överraskande intervjuer kunde ge oss spontana svar som vi annars inte skulle få tag på.⁹⁹

En nackdel är att den kvalitativa metoden är resurskrävande. Man får då välja att göra ett mindre urval som leder till att insamlad data inte blir lika generaliseringsbar, vilket ger en lägre extern giltighet. Materialet kan också bli svårtolkat och svårstrukturerat då det är komplext och nyanserat. Man bör också tänka på att närhet till den intervjuade inte alltid är det mest optimala då den som intervjuar kan få svårt att hålla sig objektiv. Vid våra intervjuer har vi lagt stor vikt vid att försöka vara så objektiva som möjligt, eftersom vi anser att svaren i annat fall kunnat bli ointressanta och missvisande.¹⁰⁰

3.4.2 Sekundärdata

Uppsatsen baseras till stor del på artiklar varför det är viktigt att beakta trovärdigheten i dessa. Många artiklar är hämtade ur amerikanska tidskrifter, vilka är skrivna för den amerikanska kontexten och inte alltid anpassad efter den svenska. Dessa innehåller emellertid relevant information från många kända forskare på ekonomiområdet, varför dessa varit användbara för vår studie. Många artiklar kommer också från Balans. Denna tidskrift utges av FAR, vilket skulle kunna innebära att artiklar och annan information är vinklad utifrån redovisningsbranschen och därmed inte helt opartisk.

Vi har använt Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47) som är utgiven av Förtroendekommissionen vilken är tillsatt av regeringen. Förtroendekommissionen har tillsammans med organisationer i näringslivet bildat Kodgruppen. Denna grupp har givit ut Svensk kod för bolagsstyrning som förespråkar revisionskommittéer som en del av bolagsstyrning. Vi är därmed

---

⁹⁸ Jacobsen Dag Ingvar, Vad, hur och varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen, (2002).

⁹⁹ Ibid.

medvetna om att denna källa är vinklad och har en positiv inställning till revisionskommittéer som en förtroendehöjande åtgärd.

Olika begrepp och ord kan tolkas olika av olika personer. Förtroende är ett ord vi använt oss av genomgående i intervjuerna och uppsatsen. Vi är medvetna om att detta ord kan ha olika betydelse beroende på vem som tolkar det och vilken personlig referensram denne har. Vi antar dock att den generella uppfattningen av förtroende är ganska enhetlig, åtminstone i förhållande till hur vi använt ordet i vår studie.

3.5 Metod för resultatsammanställning av empiri

Sammanställningen av svaren från våra intervjuer redovisas i empirikapitlet. Empirin består av intervjuer gjorda med personer som har ansvar för ägarfrågor på ett antal fondbolag, på Aktiespararna och på Fondbolagens Förening. Många av de mindre fondbolagen hade dock ingen person på denna post, vi hänvisades då till den person som var mest insatt i frågan. För att göra det överskådligt har vi valt att redovisa resultaten från intervjuerna gemensamt för små respektive stora fondbolag. En annan anledning till att resultaten inte har särredovisats är att en del av de intervjuade önskade vara anonyma. För att värna om deras anonymitet gjordes en avvägning mellan att presentera vilken position de intervjuade har eller att presentera varje bolag för sig. Vår avsikt är inte att redogöra för de enskilda fondbolagens inställning utan att ge en generell bild av respondenterna. Vår bedömning är att det är viktigare för läsaren att veta vilka positioner de intervjuade har framför vetskapen om vilket bolag som uttryckt vad. De som önskade vara anonyma ville vara anonyma såtillvida att det inte framgår vilka åsikter som är just deras. Deras namn redovisas ändå i källförteckningen, då de inte hade något emot att visa att de deltagit i undersökningen. Vidare visade det sig att många av fondförvaltarna hade liknande uppfattning om flertalet av frågorna, varför vi anser att det inte skulle ge så mycket att särredovisa alla resultat. Om något bolag haft en annan åsikt än övriga har vi angett att avvikande

---

¹⁰⁰ Ibid.

åsikter förekommit. En viss skillnad mellan större och mindre fondbolag framkom dock varför denna indelning kommer att användas genomgående. Intervjuerna med Aktiespararna och Fondbolagens Förening har däremot redovisats separat. Anledningen är att deras uppfattning i frågan diskuterades utifrån ett annat upplägg då de företräder småspararnas respektive fondbolagens intressen i andra frågor än själva kapitalförvaltningen.

3.6 Metod för analys

Analysen bygger på data från intervjuer, men även på information vi fått från artiklar och elektroniska källor. Syftet med analysen är att utreda om revisionskommittéer påverkar investerarnas förtroende och i så fall hur. Vi har med hjälp av svaren från intervjuerna försökt utreda orsakerna till varför respondenterna gett de svar de gett och på så vis har vi försökt komma fram till ett svar på forskningsfrågan.

I analysen har empirin analyserats med hjälp av valda teorier. Inledningsvis beskrivs relationen mellan företagsledning och aktieägare utifrån principal- och agentteorin samt på vilket sätt revisionskommittén skulle kunna förbättra aktieägarnas bristande övervaknings- och kontrollmöjligheter. Därefter kommer förtroende att diskuteras utifrån olika infallsvinklar. Att analysera huruvida förtroende påverkas utifrån olika synsätt anser vi viktigt då dessa synsätt kan leda fram till olika slutsatser på problemet. Skillnaden mellan synsätten är betydelsefull då den påverkar slutsatsen av vad man ska göra för att öka förtroendet. Analysen baseras dels utifrån spelteori, dels utifrån Putnams och Fukuyamas kulturella synsätt, vilka vidareutvecklas med Streeck och Schmitters modell för social ordning. Dessa teorier och synsätt kommer att användas för att utreda huruvida förtroendet för företagen påverkas om företagen inför revisionskommittéer som ett arbetsutskott i styrelsen.

I sista kapitlet presenteras slutsatser av studien. Först redovisas vårt praktiska bidrag, vilket består av intervjumaterialet som analyserats utifrån vår uppfattning. Vår personliga referensram har använts och våra åsikter har lagts in. Det teoretiska bidraget redovisas som en analys av empiri utifrån valda teorier.

3.7 Sammanfattning

Inledningsvis i detta kapitel beskrivs studiens metodologiska val. För uppsatsen valdes en kvalitativ metod med ett huvudsakligen induktivt angreppssätt. Primärdata samlades in via telefonintervjuer med respondenter i ett antal fondbolag. Intervjuer gjordes också med Aktiespararna och Fondbolagens Förening. Intervjuade respondenter är ansvariga för ägarfrågor. Av olika anledningar uppstod ett bortfall.

Sekundärdata har erhållits från relevant litteratur och artiklar, främst från tidskrifter inom ekonomiämnet.

Kapitlet avslutas med tillvägagångssättet för resultatsammanställning och analys. Materialet från intervjuerna har redovisats i grupper. Kategoriseringen av grupper är mindre respektive större fondbolag, Aktiespararna samt Fondbolagens Förening. I analysen har valda teorier och synsätt använts för att utreda forskningsfrågan.

4. Empiri/resultatredovisning

I detta kapitel presenteras den insamlade informationen från intervjuerna. Materialet från fondbolagen är kategoriserat i mindre och större bolag. Aktiespararna och Fondbolagens Förening redovisas separat.

4.1 Fondförvaltare

Fondbolagen har kategoriserats efter storleken på det totala förvaltade kapitalet. De som vi betraktat som större fondbolag är Nordea Fonder, Robur, SEB och AMF Pension. De mindre fondbolagen som ingått i vår undersökning är Spiltan & Pelaro Fonder, Mikael Östlund & Co, Cicero Fonder, Didner & Gerge, Kaupthing Fonder, Catella, Simplicity, Kullberg & Spiik och Erik Penser.

4.1.1 Mindre fondförvaltare

Överlag har de mindre fondbolagen inte så mycket kunskap och/eller ingen uppfattning om revisionskommittéer. För många av bolagen är det en icke-fråga. Vid deras aktieval tar de således inte heller hänsyn till om företagen har revisionskommittéer eller ej. Åsikten bland många av de mindre fondbolagen är att små fondbolag inte har resurser i samma utsträckning som större fondbolag till att kontrollera företagen. Dessutom förvaltar de inte lika stora belopp som de stora, varför samma kontroll inte heller är berättigad. En del av fondbolagen analyserar inte det underliggande bolaget överhuvudtaget utan tar bara hänsyn till aktiekursutvecklingen när de väljer aktier till sina fonder.

Ungefär hälften av de mindre fondbolagen har ingen uppfattning vare sig om revisionskommittéer bidrar till kvalitetsförbättring av redovisningen eller om kostnaderna för dessa betalar sig. Andra hälften menar att revisionskommittéer

inte eller möjligtvis i mindre mån bidrar till kvalitetshöjd redovisning, och då bara subtila förbättringar. Endast ett av de mindre fondbolagen anser att kvaliteten på redovisningen höjs märkbart och att kostnaderna för revisionskommittéer i och med detta är berättigade, den möjliga riskminskningen och ökade kontrollen gör kostnaden försumbar.

Alla de mindre fondbolagen delar åsikten att inrättande av revisionskommittéer bör vara självreglerat och inte styras genom lagstiftning. Ett fåtal av de mindre fondbolagen nämner att ett alternativ till revisionskommittéer för att öka kvaliteten på redovisningen skulle kunna vara rotation, det vill säga att regelbundet byta revisor i företagen.

Flertalet bolag har ingen direkt uppfattning om revisionskommittéer skulle påverka revisorns oberoende. Några menar dock att revisorn klarar det på egen hand medan någon anser att det kan stärka oberoendet till viss mån.

Inget av fondbolagen har märkt någon efterfrågan från sina kunder vad gäller revisionskommittéer i de företag som de har aktier i. Den genomgående uppfattningen hos bolagen är att kunderna litar på dem vad gäller bedömning av vilka företag som är trovärdiga eller inte. Kunderna efterfrågar således inte några särskilda åtgärder, inte heller revisionskommittéer, vilket troligen de flesta kunderna inte heller har någon större kunskap om.

4.1.2 Större fondförvaltare

Överlag är de större fondbolagen mer fokuserade på ägarfrågor och på styrelsens utformning i de företag vilka fondbolagen har aktier i, än vad de mindre fondbolagen är. De bedriver i större utsträckning ett aktivt ägarutövande i företagen och efterfrågar en kontrollerad styrelseform, de ställer dock inga precisa krav på just revisionskommittéer. Vid intervjuerna framkom att många av bolagen anser sig orättvist anklagade vad gäller frågan om institutionellt ägande. Uppfattningen är att spelplanen i dagsläget ser helt annorlunda ut jämfört med för

fem till tio år sedan. Tidigare var bolagsstyrning och aktivt ägarutövande inte aktuellt, det var således inte fondbolagen som negligerade frågan. Till saken hör också att fondsparandet växt och växer sig allt större, hand i hand med det följer utvecklingen med större ägaransvar.

Hälften av de intervjuade menar att förekomsten av revisionskommittéer inte är en kvalitetshöjande faktor vad gäller redovisningen. De anser att företag som inte har en fungerande styrelse som sköter dessa frågor, inte heller kommer att sköta det bättre med en formell revisionskommitté. Vidare menar de att merkostnaderna för revisionskommittéer inte lönar sig. De anser att resurserna kan läggas på något bättre. Andra hälften menar att revisionskommittéer kan vara positivt för kvalitetssäkringen vad gäller redovisning och revision i företagen. De tycker att ökad fokus på dessa frågor är väl värt pengarna. I många stora bolag skulle dessa kostnader bara utgöra småbelopp. Alla de stora fondbolagen är dock överens om att kvalitetshöjningen av redovisningen är en organisationsfråga. Det handlar om att organisera och utforma styrelsen på ett lämpligt sätt och öka engagemanget för redovisningsfrågor i styrelsen.

De större fondbolagen, liksom de mindre, är överens om att lagstadgande av revisionskommittéer är att gå ett steg för långt. De menar att huvudsaken är att revisionsfrågor får utrymme i styrelsearbetet. Många av de större fondbolagen menar dock att revisionskommittéer kan vara en bra lösning på detta men påpekar att det är upp till varje styrelse att organisera kontrollen av revisionsarbetet på bästa sätt. Det är ju i slutändan trots allt hela styrelsen som är ansvarig för företagets redovisning och inte bara revisionskommittén. Istället för lagstiftning av revisionskommittéer föredrar de självreglering. Den generella uppfattningen är att i och med inkorporeringen av Svensk kod för bolagsstyrning kommer ändå alla företag i stort sett tvingas införa revisionskommittéer.

Vad gäller frågan om revisorernas oberoende skulle påverkas av om ett företag har revisionskommitté besvaras av flertalet respondenter på ungefär samma sätt som många av de övriga frågorna. Det beror på hur styrelsen är organiserad, och hur dess kontakt med revisorn fortlöper. Om kontakten fungerat bra innan finns inget behov av en revisionskommitté och vice versa. Om mycket av kontakten

sker via VD, vilket inte är alltför ovanligt, skulle revisionskommittéer kunna vara en bra lösning genom att revisorns direktkontakt med styrelsen ökar.

De större fondbolagen har samma uppfattning som de små vad gäller kundernas efterfrågan på revisionskommittéer i de företag som de har aktier i, det vill säga kunderna litar på deras bedömning av vilka företag som är trovärdiga. Flertalet kunder har troligtvis inte heller någon uppfattning gällande revisionskommittéer.

4.2 Aktiespararna

På Aktiespararna intervjuades den 7 december 2004 aktieägareombudsman, Lars Milberg, även chefsjurist och ansvarig för intressebevakning av bolagsstämmor och lobbying. Aktiespararna är en intresseorganisation för små aktiesparare. Deras verksamhetsidé är att förändra regler, bedriva lobbyverksamhet och utbilda deras medlemmar.

Aktiespararna driver bland annat ägarstyrningsfrågor och däribland frågan om krav på revisionskommittéer. Milberg menar att revisionskommittéer är den ultimata lösningen i nuläget på problemet att revisorerna inte alltid är oberoende, särskilt när många revisionsbyråer börjat med konsultuppdrag vid sidan om revisionen. Det är även viktigt att revisionsfrågor når styrelsen. Tidigare i flera företag har revisorerna bara haft kontakt med ledningen och revisorns information har inte nått styrelsen. Revisionskommittéer är en lösning för att uppmärksamma dessa frågor så att de får mer plats i styrelsearbetet. Kvalitetsförbättring på redovisning och revision kan dock inte garanteras vid införande av revisionskommittéer i företagen. Det räcker inte att ha en revisionskommitté för att förbättra redovisningskvaliteten, utan det beror på hur den är utformad och vad dess uppgifter utgör.

Milberg tycker att det finns ett behov av revisionskommittéer i Sverige. Främsta anledningen är att mer fokus bör läggas på redovisning och revision i styrelserna i Sverige. Han menar att en lösning är att en kommitté, vars ledamöter är lämpade

för redovisning och revision, ägnar sig åt dessa frågor. Milberg tror att det i framtiden kommer att bli lagkrav på revisionskommittéer. Aktiespararna har drivit frågan en längre tid och hade hoppats på att införandet av bolagsstyrning och även revisionskommittéer skulle ha införts genom självreglering. Näringslivet har dock inte tagit sitt ansvar enligt Milberg. Många av de svenska storföretagen har inrättat revisionskommittéer, men som sagts innan så är det inte själva inrättandet som är det viktiga utan hur de fungerar.

Aktiespararnas uppfattning är att revisorn enbart skall utföra revision åt sina klienter. Andra tjänster kan möjligtvis utföras hos klienter där samma revisionsbyrå inte utför revision.

Milberg menar vidare att fondbolag fokuserar alltför lite på ägarstyrningsfrågor i de företag där de har aktier. Han önskar att fondbolagen inser vikten av ägarstyrning och att de i högre utsträckning utövar ägarinflytande i företagen.

4.3 Fondbolagens Förening

Den 20 december 2004 intervjuades Pia Nilsson, VD på Fondbolagens Förening. Fondbolagens Förenings verksamhetsidé är att värna om fondbolagens men även fondspararnas intresse. Föreningen har ungefär 30 medlemmar, de flesta större fondbolagen är medlemmar men även många av de mindre.

Nilsson vill varken uttala sig om huruvida investerarnas förtroende påverkas eller om revisorns oberoende stärks om företagen har revisionskommittéer. Föreningen ställer heller inga krav på sina medlemmar att de ska kontrollera om företagen har revisionskommittéer eller hur de löser revisionsfrågor i styrelserna. Dessa frågor driver inte Fondbolagens Förening. Nilsson har heller ingen uppfattning om hur medlemmarna ställer sig till frågan om krav på revisionskommittéer i företag. Fondbolagens Förening har inte själv någon revisionskommitté. Nilsson menar att det inte är aktuellt i deras bolag. Hon kommenterar inte heller lämpliga alternativ till revisionskommittéer.

Nilsson har uppfattningen att allmänhetens förtroende för storföretag och näringslivet har skadats efter de senaste årens skandaler. Förtroendet har dock främst skadats då bristerna i enskilda företag får för stort fokus och drabbar alla företag överlag. Även andra makthavare, såsom politiker och media har fått ett bristande förtroende, det är en generell samhällsutveckling. Hon menar själv att förtroendesituationen i Sverige är god i förhållande till andra länder, då det svenska näringslivet kännetecknas av öppenhet.

Fondbolagen har haft lägre trovärdighet de senaste åren på grund av den djupa nedgången på börsen. Nilsson hävdar dock att det råder ett högt förtroende för just de fondbolag folk själva sparar i. Fondbolagens Förening undersöker regelbundet förtroendet för fondbranschen och föreningen har arbetat mycket med förtroendefrågor. Nilsson menar att förtroendet alltid måste värnas på fondområdet. Detta har redan gjorts med mycket bra lagar och regelverk. Reglerna finns alltså redan men ett bra förtroende kräver också bra ledarskap samt etik och moral. På lång sikt leder detta till ökad lönsamhet.

Föreningen driver inte ägarstyrningsfrågor själv, en av föreningens uppgifter är dock att ta fram riktlinjer för ägarutövande åt sina medlemmar. Varje medlem ska ha en ägarpolicy som återger hur de avser att bedriva ägarutövande i företagen, vilka de har aktier i. Denna ägarpolicy ska alla fondsparare ha tillgång till. Nilsson menar att oftast har de större fondbolagen en mer aktiv roll i att ta tillvara andelsägarnas intresse i ägarfrågor, då dessa har mer resurser att driva dessa frågor. Det finns dock inga krav på att fondbolagen måste bedriva aktivt ägarutövande i de företag de har aktier i, däremot måste de öppet redovisa sin policy och klargöra sina ställningstaganden i frågan.

4.4 Sammanfattning

De mindre fondbolagen har inte direkt någon uppfattning om revisionskommittéer. För flera av dem är revisionskommittéers påverkan på investerarnas förtroende en icke-fråga. De menar att införandet av revisionskommittéer i styrelserna bör skötas genom självreglering och inte styras genom lagstiftning.

De större fondbolagen har en mer aktiv ägarutövning i företagen vilka de har aktier i, än de mindre fondbolagen. Dessa var även överlag mer positiva till revisionskommittéer och deras påverkan på redovisningen i företagen, men menar samtidigt att det ska vara självreglerat.

Aktiespararna är den främsta förespråkaren för revisionskommittéer av de intervjuade. De menar att lagkrav på revisionskommittéer är den optimala lösningen i nuläget vad gäller kontroll av redovisning och revision i företagen.

Fondbolagens Förening driver inte själv ägarfrågor men har tagit fram riktlinjer för ägarutövande åt sina medlemmar. De vill emellertid inte ta ställning i frågan om revisionskommittéer påverkar kvaliteten på redovisning. Överhuvudtaget valde Nilsson att inte uttrycka föreningens åsikt gällande flertalet frågor.

5. Analys

I detta kapitel behandlas empirin utifrån valda teorier och synsätt. Först kommer problemet att beskrivas med hjälp av principal-agentteorin. Därefter kommer analysen att bygga på resonemang utifrån spelteori samt Putnam och Fukuyamas kulturella synsätt. Dessa vidareutvecklas sedan med Streeck och Schmitters modell för social ordning. Analysen innehåller även våra egna åsikter och reflektioner över problemet och forskningsfrågan.

5.1 Analys utifrån principal- och agentteorin

Vi har i analysen valt att använda oss av principal- och agentteorin för att beskriva de eventuella problem som kan uppkomma mellan företagsledning (agent) och aktieägare (principal). I många fall uppstår en intressekonflikt mellan dessa, det så kallade agentproblemet. Agenten lockas i vissa situationer att agera för sin egen vinnings skull i stället för att handla för principalens bästa. Investeringarna hamnar i underläge eftersom företagsledningen besitter mer information. Det är nödvändigt att båda handlar efter överenskommelsen för att förtroende mellan ägarna och ledningen ska uppstå så att samarbetet fungerar.

Många företag försöker lösa agentproblemet genom options- eller andra incitamentsprogram med höga ersättningar för att motivera ledningen att handla i ägarnas intresse. Men i en del företag handlar ändå ledningen i sitt egenintresse för att de tjänar betydligt mer på det. Följden blir att incitamentsprogrammen genererar allt högre ersättningar för att få agenten att handla för ägarnas vinning. Flertalet respondenter i studien framhöll att det som skadat förtroendet för näringslivet framförallt varit skandaler med alltför höga ersättningar, snarare än redovisningsskandaler. Ofta har ersättningarna dessutom inte varit kopplade till prestationer, utan har delats ut oavsett resultat. Detta har lett till misstroende hos allmänheten, då ledningen inte gjort sig förtjänt av ersättningen. Fondbolagen har spridda åsikter i frågan om förtroendet för näringslivet, men de flesta är dock

överens om att revisionskommittéer inte skulle kunna påverka ett bristande förtroende för företagen i stort. Om det är ersättningarna som skadar förtroendet blir problemet svårt att lösa med hjälp av revisionskommittéer.

Agentproblemet i företagen kräver någon form av övervakningsfunktion, styrelsen, vars uppgift är att kontrollera att ledningen handlar i aktieägarnas intresse. Genom historien har flera företag förlorat förtroendet hos aktieägarna på grund av att styrelsen misskött sitt uppdrag vilket följaktligen missgynnat ägarna. Flera av dessa skandaler bland andra Enron och Prosolvias har det gemensamma inslaget att den ekonomiska informationen blivit manipulerad. Företagsledningen har presenterat felaktiga finansiella rapporter för att påvisa en bättre ekonomisk bild av företaget och dess lönsamhet än vad det i verkligheten har varit. Avsikten har varit att dra ekonomiska fördelar av detta, antingen för företaget eller personligen. I flera av dessa skandaler har varken revisorn eller styrelsen upptäckt, ingripit eller vidtagit åtgärder. Främst Aktiespararna, men även en del fondbolag, menar att revisionskommittéerna skulle vara ett sätt att sätta fokus på redovisnings- och revisionsfrågor i styrelsens arbete. Revisionskommittén skulle kunna fungera som en förstärkt kontroll- och övervakningsfunktion vad gäller redovisning och revision för att förhindra denna typ av misskötsel. Revisionskommittén kan alltså stärka förtroendet vad gäller tilliten till redovisningen och revisionen.

Det är utifrån agentproblemet som den vidare analysen bygger. Vi kommer att se på hur revisionskommittéer genom olika synsätt kan lösa agentproblemet, det vill säga det bristande förtroendet mellan företaget och ägarna.

5.2 Analys utifrån spelteori

Spelet eller samarbetet utgörs utifrån vår ansats av aktieägarnas investeringar och företagets avkastning. I det spelteoretiska synsättet är utgångspunkten att det är egenintresset som motiverar till samarbete, det vill säga att individen själv tjänar på att samarbeta. Vad gäller samarbetet mellan aktörer så styrs det av individens

rationalitet. Mellan företagen och investerarna uppkommer i många fall en överenskommelse genom att aktier köps av investeraren. Detta kan investeraren göra för att denne har förtroende för att företaget förvaltar det satsade kapitalet och ger avkastning på det. I vissa fall uppkommer dock aldrig någon överenskommelse eller investering, detta på grund av att investerarna saknar förtroende för företaget. Då avstår hellre investeraren från att investera kapital i företaget. En investerare som flertalet gånger investerat i ett företag och fått tillfredställande avkastning på satsat kapital har fått förtroende för företaget. Fondbolagens Förening framhåller att fondinvestorer ofta har stor tillit till det fondbolag som de har fonder i och flertalet fondbolag menar att deras kunder litar på deras omdöme. Detta tyder på att samarbetet mellan dessa fungerar.

Flera av fondbolagen menar att det är viktigt att sträva efter tillit hos allmänheten. För att få trovärdighet måste åtgärder vidtas i vissa företag och kanske i hela näringslivet. Anledningen till att företag inrättar revisionskommittéer är att de vill återupprätta intressenternas förtroende. Bakom detta ädla motiv ligger ett egenintresse, företagen vill inte mista sina investerare vilka kanske utgör den viktigaste intressentgruppen. Vi uppfattade det dock som att de flesta av fondbolagen inte tror att revisionskommittéer kommer att öka förtroendet för företagen. Enligt spelteorins premisser skulle därmed rationella investerare inte öka sina investeringar i företagen bara för att dessa infört revisionskommittéer i styrelserna. Anledningen till detta är att det skadade förtroendet inte främst beror på redovisningsskandaler utan på skandaler med mer etiska felaktigheter såsom alltför höga ersättningar eller drastiska börsnedgångar. På grund av förtroendeskadliga företeelser i näringslivet väljer rationella investerare att inte investera. Har inte investerarna tillit till företagen och att avkastning sker på deras investering kommer ingen investering att göras då investerarna inte litar på att detta skulle maximera deras nytta. När investerarna märker att företagen många gånger bryter samarbeten eller sviker sina investerare blir det mindre rationellt för investerarna att fortsätta investera och de bryter således också sina avtal.

För att aktörerna ska hålla sig till sin del av avtalet krävs någon typ av sanktion om avtalet bryts. En sanktion kan vara att investerare och fondbolag drar in sitt

satsade kapital i bolaget. På detta sätt får företagen ta sitt straff för felaktigt handlande och tvingas därmed att återuppbygga förtroendet för att kunna samarbeta igen. En felaktighet kommer alltså att straffa företagen i framtiden. En del av de intervjuade fondbolagen, särskilt en del av de mindre, analyserar inte de underliggande bolagen överhuvudtaget, utan analyserar ibland endast aktieutvecklingen vid val av aktier till deras fonder. Detta skulle innebära att fondbolagen inte agerar vid mindre felaktigheter utan bara vid inkorrekta företeelser som exempelvis skandaler som påverkar aktiekursen negativt. Endast då kommer fondbolagen att sanktionera företagen genom att sälja aktierna i det felhandlande bolaget. Flertalet av de mindre fondbolagen anser att de är för små och att de inte har resurser att driva ägarfrågor. De menar också att de inte har samma ansvar som de större fondbolagen då de inte gör lika stora investeringar. Därför kontrollerar de ej heller bolagsstyrning, revisionskommittéer och andra företeelser i företagen. Aktiespararna menar att fondbolagen missgynnar aktieägarna genom att de inte ser sina skyldigheter i att utöva ägarinflytande åt sina sparare. Detta skulle kunna innebära att sanktionssystemet inte fungerar, då företagen inte bestraffas när redovisningen eller andra områden inom företaget missköts.

Börsnedgångar har lett till enorm besvikelse hos allmänheten och upprepade företagsskandaler har lett till tveksamhet och misstroende gentemot näringslivet. Detta skulle kunna leda till att kapitalinvestering från allmänhetens sida upphör om investerarna är rationella. Trots ett lågt förtroende för företagen har många människor kvar sina placeringar och de fortsätter att investera. Detta visar att människor inte alltid handlar rationellt utan andra faktorer än rationalitet påverkar således också investerarens beslut om investering.

5.3 Analys utifrån kulturella aspekter

Enligt Putnam och Fukuyama skulle kultur vara den faktor som förklarar varför människor inte alltid handlar rationellt. Enligt Putnam och Fukuyama bidrar hög

andel av socialt kapital till ökade investeringar, transaktioner och ekonomisk aktivitet i samhället, vilka leder till ökad välfärd. Det är dock svårt att påverka det sociala kapitalet då det bygger på kulturella och traditionella mekanismer. Därför är det av största vikt att behålla det sociala kapital samhället har och att öka förtroendet och förebygga att det skadas. Investerarna satsar kapital i aktier som de inte med säkerhet vet att de får god avkastning på. Detta pekar på ett mer långtgående förtroende för företagen, där man inte omedelbart kan tjäna på investeringen, men det är troligt att investeraren kan få en förtjänst i framtiden. Det är det långtgående förtroendet som är det sociala kapitalet. Vi har fått uppfattningen att aktiesparandet i Sverige inte längre är lika omfattande som under mitten av 1990-talet, men folk har absolut inte slutat att placera i aktier trots otaliga skandaler. Detta tyder på att svenskar har ett relativt stort förtroende för näringslivet, trots att det är lägre än vad det varit på länge. Men företagen bör ändå förebygga det mistroende som råder.

Att aktiespararna satsar kapital trots att den inte får avkastning omedelbart tyder på att det råder generaliserad reciprocitet mellan företaget och dess investerare. Investeraren är villig att satsa kapital för att någon gång i framtiden få en viss avkastning. Investeraren satsar till och med kapital trots att det är osäkert om aktien genererar någon avkastning överhuvudtaget. Trots att allmänhetens förtroende skadats så finns fortfarande ett utbrett förtroende för näringslivet. Generaliserad reciprocitet bidrar till att det sociala kapitalet ökar vilket i sin tur ger tillväxt i samhället. Det är den som möjliggör ekonomiska (och även andra) transaktioner.

Många av fondförvaltarna menar att kvaliteten på redovisningen och revisionen oftast inte förändras då företagen inför revisionskommittéer, om det gör det så medför revisionskommittéerna endast en marginell förbättring. Aktiespararna är dock av uppfattningen att revisionen sker på ett mer professionellt sätt. Putnam menade att engagemang i samhället bidrar till medborgaranda vilket i sin tur bidrar till ökat socialt kapital. På samma sätt kan styrelsen stärka sitt engagemang i företaget och i sitt arbete. En förtroendehöjande åtgärd skulle då kunna vara att införa revisionskommittéer för ökad kontroll av redovisningen i företagen. På så sätt skulle själva engagemanget att förbättra redovisningen i styrelsen leda till

ökat socialt kapital. Mer socialt kapital leder till mer förtroende för företagen, därmed ökar incitamenten till att investera i dessa.

En del av skandalerna har uppmärksamats och lett till bristande förtroende på grund av att ekonomisk brottslighet har begåtts. Prosolvia är ett av få företag i Sverige som blivit avslöjade med rena redovisningsbrott. Andra företag har missbrukat sitt förtroende i form av olika fallskärmsavtal och ersättningar. Dessa företag har inte alltid i lagens mening begått något brott men ändå förlorat stort förtroende, då många upplever att de handlat omoraliskt. Frågan är då om det är revisionskommittéer som efterfrågas eller om företagen istället skulle behöva ett kontrollorgan i vidare mening som övervakar och kontrollerar företagens handlande i stort. I flertalet länder har reglering för bolagsstyrning eller corporate governance införts. Detta ska syfta till att sätta aktieägarnas intresse i fokus, då ledningen i flera företag agerat mer i sitt intresse än i aktieägarnas. Revisionskommittéerna är alltså ett led i bolagsstyrningen som förhoppningsvis ska vara förtroendehöjande för näringslivet. Trots att Sverige inte har utsatts för flertalet stora redovisningsskandaler, så kan vi ta lärdom av andra länder exempelvis USA som genom Sarbanes Oxley Act infört bland annat revisionskommittéer till följd av redovisningsskandaler som Enron och Worldcom. Krav på revisionskommittéer skulle alltså kunna vara en förebyggande åtgärd för att undvika att Sverige råkar ut för redovisningsskandaler i samma omfattning som vissa andra länder gjort. Revisionskommittéer är dock bara en av många lösningar för att förbättra redovisningen och revisionen.

5.3.1 Vikten av förtroende

En åtgärd vad gäller förtroendeproblemet skulle kunna vara att investera i socialt kapital. Fukuyama menar att statliga regleringar är nödvändiga för ett fungerande samhälle. I ett low trust-samhälle är regleringen och kontrollen hög. Blir kontrollen för hög så byggs inte avtalen och överenskommelserna på socialt kapital utan på regleringar. Istället är high trust-samhället mer framgångsrikt. Där finns en viss nivå av statliga regleringar, men individen och aktörerna ges ändå

utrymme att ta eget ansvar. I detta samhälle finns en högre andel av socialt kapital, vilket leder till ett ökat samarbete mellan aktörerna och individerna. Här ger staten förutsättningar för företagen att återuppbygga förtroendet, men det ligger på företagens ansvar att få högre tillit hos allmänheten. Bland annat så har Förtroendekommissionen och Kodgruppen på uppdrag av regeringen utarbetat ett flertal åtgärder inom bolagsstyrningsområdet för att återupprätta förtroendet för näringslivet. Revisionskommittéer är bara en av dessa åtgärder. I återuppbyggandet av förtroendet krävs att företagen handlar etiskt korrekt och inte återigen missköter sig. Då kan förtroendet skadas igen än värre. Etik är en av de viktigaste frågorna vad gäller förtroende. Etik är nära sammankopplad med kulturen i ett samhälle och därmed även med det sociala kapitalet.

Många av respondenterna i undersökningen menade att lagkrav på revisionskommittéer vore att gå ett steg för långt och att det är upp till varje styrelse att själva organisera arbetet de ansvarar för. Aktiespararna menar även de att självreglering på området skulle vara det optimala, men de framhåller dock att självregleringen inte har fått tillräckligt genomslag eller efterföljts i önskad utsträckning, varför lagstiftning kan bli aktuellt. De påpekar likväl att redovisnings- och revisionsregelverket i huvudsak är tillräckligt välutvecklat, bristerna ligger snarare i tillsyns- och sanktionssystemen. Ser man denna aspekt utifrån Fukuyamas synvinkel så skulle lagkrav kunna leda till att samhället går mer mot low-trust. Det finns redan regleringar på hur företagen ska styras och vilket ansvar styrelsen har. Revisionskommittéer skulle dock kunna vara ett bra sätt att organisera styrelsen, men organiseringen bör i så fall ske på frivillig väg genom självreglering. Styrelsen har ju ändå ansvar för redovisningen i företagen oavsett om det införs krav på revisionskommittéer eller ej. Om företag på frivillig väg inför revisionskommittéer kan samhället nå mer spontan sällskaplighet eller snarare organiserad solidaritet genom att företagen delar gemensamma uppfattningar och värderingar om vad som är viktigt att fokusera på och eftersträva i företagen. Om styrelsen får ta eget ansvar för organiseringen av deras arbete kommer samhället att gå mot high-trust.

En annan viktig anledning till att sträva efter att bli ett high trust-samhälle med rättssäkerhet, disciplinerad arbetskraft och lag och ordning är att landet får ett

högt förtroende hos andra länder. Ett land med högt förtroende har lättare att få investerare inom landet men även från utlandet då dessa har förtroende för företagen och verksamheterna i high trust-samhället. En annan aspekt är att gemensam internationell reglering ökar förtroendet mellan länderna. Transaktionskostnaderna minskar dessutom om investerare i olika länder inte behöver kontrollera företag i andra länder vilket skulle bidra till ökad internationalisering. Ju mer enhetliga regler som gäller över världen desto mer gynnas det internationella utbytet. High trust-länder i kombination med gemensamma regler mellan länderna skulle generera ökad ekonomisk tillväxt.

Utifrån undersökningar som gjorts så är förtroendet i Sverige för företagen och näringslivet relativt högt trots att det skadats en del under senare år. Enligt vår uppfattning har Sverige mer drag av high trust-samhälle än low trust-samhälle såtillvida att allmänheten har ett relativt stort förtroende för makthavare och näringsliv jämfört med andra länder. Fondbolagens Förening menar att förtroendesituationen i Sverige är god i förhållande till andra länder. Av denna anledning kan Sverige jämföras med Norditalien i Putnams studie. Vidare menar Fondbolagens Förening att ett bristande förtroende är en generell samhällsutveckling. Det är därför viktigt att misstroende förebyggs och att åtgärder vidtas då förtroendet skadats. Revisionskommittéer samt bolagsstyrning kan vara en lösning av många att uppnå ett högre förtroende för företagen. I de fall då bolagsstyrningen fungerar relativt bra i företagen kan åtgärderna ses som förebyggande och på så vis kan det sociala kapitalet stärkas genom ökat engagemang att förhindra felaktigheter.

5.4 Analys utifrån Streeck & Schmitters modell för social ordning

1920-talets finanskris och 1930-talets Kreugerkrasch ledde till stora kreditförluster för investerarna vilka minskade sitt aktiesparande. Till följd av detta stiftades nya strängare lagar på redovisningsområdet för näringslivet som skydd för investerarna. Staten började utöva hierarkisk kontroll över företagen för

att investerarna åter skulle få tillit till näringslivet. På 1980-talet präglades marknaden mer av spridd konkurrens, då avregleringar skedde på en rad olika områden. Efter detta ökade också aktie- och fondsparandet.

På 1990-talet inträffade en mängd skandaler vilka uppmärksammades av massmedia. Genom medias debatt påverkades samhället att ställa krav på regleringar för att undvika liknande händelser i framtiden. När media ger en vinkling av en händelse så uppfattar samhället ofta detta på det vis som media framhåller det. Samhället får därmed gemensamma uppfattningar och värderingar för företagens agerande, normer skapas därmed genom att samhället ställer krav genom spontan solidaritet. På detta sätt kan social ordning uppkomma. Marknaden ställer också krav på företagen genom börserna, vilka har regler för exempelvis finansiella rapporter som noterade bolag måste följa. Kapitalmarknaden ställer i sin tur krav på företagen genom att de företag som inte följer marknadens krav inte får investerare att satsa kapital i deras verksamhet

I Storbritannien följer företagen marknadens redovisningsregler genom Cadbury-rapporten som utvecklats till praxis. I Storbritannien är det alltså genom marknadens krav som företagen har revisionskommittéer som en del av styrelsen. I USA har staten mer inflytande genom lagstiftade Sarbanes Oxley Act och det är även lagkrav på revisionskommittéer. Vad gäller frågan om revisionskommittéer i Sverige anser fondbolagen att marknaden själv ska sätta regler. Detta skulle innebära att revisionskommittéer inrättas genom självreglering där företagen själva får ta initiativ till att införa revisionskommittéer. Företagen skulle i så fall införa revisionskommittéer i styrelserna som ett krav från marknaden för att öka förtroendet. Detta skulle leda till ökad liberalism där det som efterfrågas av marknaden har störst inverkan.

Aktiespararna menar däremot att marknaden har misslyckats att själv återupprätta förtroendet vad gäller redovisning och revision. De menar att lag på revisionskommittéer krävs för att styrelserna ska lägga ökad fokus på redovisningsfrågor, det vill säga att staten skall utöva reglering genom hierarkisk kontroll. Med tanke på att revisionskommittéer är lag i USA och praxis i Storbritannien och att stora delar av resten av världen brukar likriktas efter den

anglosaxiska världen, framförallt USA, så kommer det troligen att bli lagkrav eller åtminstone uttalad praxis i Sverige också förr eller senare. Utvecklingen lutar också mot att EU så småningom kommer att ställa ännu högre krav på revisionskommittéer. Utvecklingen går alltså mer mot hierarkisk kontroll, med en reglering som har mer byråkratisk inverkan. Samhället kommer då att präglas mer av legalism där främst staten och myndigheter stiftar lagar och regler för att påverka förtroendet för företagen. De företag som redan infört revisionskommittéer har dock gjort detta som svar på krav från marknaden vad gäller förbättrad redovisning och revision men även på bolagsstyrning i stort, eftersom det ännu inte finns några lagkrav på detta. Dessa företag vidtar åtgärder för att öka tilliten på grund av att marknaden kräver det av dem.

6. Slutsats

Det sista kapitlet består till stor del av studiens slutsatser. Först presenteras uppsatsens slutsats i form av ett praktiskt bidrag, därefter som ett teoretiskt bidrag. I kapitlet återges även författarnas reflektioner över studien och dess slutsatser. Slutligen får läsaren förslag till fortsatta studier.

6.1 Forskningsfrågan besvaras

Forskningsfrågan, hur revisionskommittéer påverkar investerarnas förtroende för börsnoterade företag i Sverige, kommer att besvaras dels med ett praktiskt bidrag och dels ett teoretiskt bidrag. Först presenteras det praktiska bidraget genom att de viktigaste empiriska resultaten återges i korta drag och kompletteras med våra synpunkter och reflektioner. Därefter presenteras det teoretiska bidraget där slutsatser dras utifrån dels spelteori och dels kulturella aspekter. Med hjälp av Streeck & Schmitters modell kommer även slutsatser att dras utifrån vilka kontrollorgan som sätter regleringar med syfte att värna om investerarnas förtroende.

6.1.1 Studiens praktiska bidrag

Alla fondbolag, stora som små, anser att krav på revisionskommittéer ej bör lagstadgas utan att styrelser genom självreglering bör få utforma sitt arbete på det sätt som de finner optimalt. Huvudsaken är att tillräcklig uppmärksamhet läggs på dessa frågor. Revisionskommittéer uppfattas inte som en optimal lösning på redovisnings- och revisionsarbetet i styrelsen, utan bara som ett alternativ att uppmärksamma dessa frågor i företagen. Styrelsen har ju ändå det yttersta ansvaret oavsett revisionskommitté eller ej. Aktiespararna däremot menar att i nuläget är revisionskommittéer den optimala lösningen för att få fokus på

revision- och redovisningsfrågor. Aktiespararna menar också att näringslivet försuttit chansen till självreglering vad gäller revisionskommittéer. Alla respondenter är dock överens om att revisionskommittéer inte ger några garantier vare sig vad gäller revisorns oberoende eller kvalitetssäkringen av redovisning och revision. Det beror helt på kommitténs sammansättning och uppgifter vad som åstadkoms. Viktigt är dock att poängtera att revisionskommittéer inte kan återställa folkets förtroende vad gäller etiska problem såsom exempelvis orimliga ersättningar.

Vår uppfattning är att näringslivet behöver vidta vissa åtgärder för att åter höja förtroendet för företagen. Vi anser att regelverken i huvudsak är tillräckliga på många av de områden som är viktiga ur förtroendeperspektivet. Däremot krävs ökad tillsyn över företagens handlande och agerande så att eventuella felaktigheter eller brott upptäcks. Vad gäller tillsynen eller övervakningen skulle revisionskommittéer kunna vara en lösning på företagsnivå. Revisionskommittén skulle fokusera mer på redovisnings- och revisionsfrågor samt skärpa kontrollen ytterligare. Det finns brister även vad gäller sanktioner vid regelbrott. En social sanktion är att företagen kan förlora sin legitimitet hos allmänheten om de handlar orätt. Emellertid räcker inte alltid detta varför det är viktigt att skärpa de juridiska sanktionerna. Oavsett hur bra regelsystemet är utformat så blir det meningslöst om det brister i övervakning och sanktionsmöjligheter.

Respondenterna framhöll som alternativ till revisionskommittéer regelbunden revisorsrotation, där revisorn bara får revidera samma företag i ett visst antal år. Detta skulle göra revisorn mer oberoende och det skulle stärka kvaliteten på revisionen. En annan åtgärd för att försäkra revisorns oberoende skulle kunna vara att ställa hårdare krav på vad revisorn får tillhandahålla sina klienter. Revisorns oberoende skulle kunna stärkas om denne enbart reviderar företaget och inte utför några andra tjänster åt samma företag.

6.1.2 Studiens teoretiska bidrag

Sett utifrån principal- och agentteorin skulle revisionskommittéer kunna vara en lösning på övervakningsproblematiken gällande redovisningsbrott. En fungerande övervakning mellan företagen och investerarna skulle öka investerarnas förtroende för företagen och således minska transaktionskostnaderna. Kommittéerna avhjälper dock inte förtroendebristen vad gäller för höga ersättningar och andra etiska problem.

Enligt spelteorin handlar människan för egen vinnings skull. Genom att företagen inför revisionskommittéer i styrelserna försöker de öka förtroendet hos allmänheten för att därmed få investerarnas att satsa kapital. Flertalet av respondenterna tror dock inte att revisionskommittéer kommer att lösa förtroendeproblemet som företagen har. De menar att förtroendet skadats genom främst skandaler gällande för höga ersättningar eller den drastiska börsnedgången. Rationella investerare skulle därmed inte öka sina investeringar till följd av att revisionskommittéer införs eftersom det inte är där förtroendet i första hand brister.

Enligt Fukuyama och Putnam handlar människan inte alltid rationellt. Vi kan i vårt samhälle se ett beteende som inte alltid är rationellt hos investerarna. Trots att människor vet att deras investering inte ger omedelbar avkastning eller ens med säkerhet vet att de kommer få någon avkastning alls så satsar de kapital i företag. Detta tyder på att människorna har ett visst förtroende för företagen och näringslivet. Detta i sin tur tyder på att samhället har en hög andel socialt kapital som bidrar till förtroende mellan parter i samhället. Om företag genom självreglering inför revisionskommittéer skulle engagemanget i styrelsen öka, vilket skulle också öka det sociala kapitalet. Om kommittéerna däremot påtvingas företag genom lagstiftning tyder det på lågt förtroende och i sin tur lågt socialt kapital vilket försämrars än mer genom statliga regleringar. En hög andel socialt kapital innebär ett högt förtroende för företagen som kan leda till ökade transaktioner i samhället och vice versa.

Streeck & Schmitters modell handlar om hur kontroll utövas och av vem, marknaden genom effektiv konkurrens, samhället genom spontan solidaritet eller staten genom hierarkisk struktur. Fondbolagen anser att marknaden genom effektiv konkurrens kommer att utvisa om revisionskommittéer behövs för att företagen ska återfå allmänhetens förtroende. Fondbolagen förespråkar alltså självreglering vad gäller revisionskommittéer, att företagen själva får ta ansvar att införa kommittéer om det skulle behövas för att öka tillförlitligheten. Aktiespararna menar att marknaden har misslyckats att själv återupprätta förtroendet vad gäller redovisning och revision. De menar att lag på revisionskommittéer krävs för att företagen ska fokusera på redovisningsfrågor, det vill säga staten utövar reglering genom hierarkisk kontroll. På detta sätt avgör staten genom sina lagar vad företagen måste göra för att förbättra förtroendet.

6.2 Reflektioner över studiens slutsatser

Under arbetets gång har vi kommit fram till att förtroendet för näringslivet har brutit av flera olika orsaker och händelser. För att åtgärda detta krävs förändrad bolags- och ägarstyrning i företagen. I efterhand har vi insett att det hade varit intressant att undersöka bolagsstyrning i ett bredare perspektiv och revisionskommittéer som en del av denna. Kommittéerna är bara en av många lösningar på förtroendeproblemet. Att analysera huruvida förtroendet kan förbättras med revisionskommittéer är även ett ganska snävt område med tanke på att det inte varit något svenskt fenomen så länge.

Vi har även upptäckt att revisionskommittéer i styrelserna är en formell beteckning av ett arbete som redan ska skötas av styrelsen. Vi har allteftersom studien fortskridit frågat oss om revisionskommittéer egentligen fyller någon funktion, då styrelsen ändå är ytterst ansvarig för företaget och därmed även ansvarig för redovisning och revision. Vi har dock fått uppfattningen att revisionskommittéer betonas just för att dessa frågor och detta arbete ska uppmärksammas av styrelsen.

6.3 Förslag till fortsatta studier

Den här studien har väckt ytterligare frågor under arbetets gång. En intressant vidareutveckling av vår forskningsfråga vore att undersöka hur bolagsstyrningen i stort påverkar företagen och förtroendet för dessa. Vidare kan undersökas huruvida investerarnas ägarutövande förändras vid införande av bolagsstyrning i företagen. En annan vinkling kan vara att utreda hur ägarstyrning utövas av institutionella ägare i Sverige.

En intressant aspekt vore att undersöka hur företagen uppfattar frågan om revisionskommittéer och hur de tror att investerarnas förtroende påverkas av detta. En jämförelse mellan investerarnas åsikter och företagens uppfattning vore intressant för att se om de överensstämmer.

Ett annat förslag till fortsatt forskning är att göra en jämförelse mellan Sverige och anglosaxiska länder som USA och Storbritannien vad gäller revisionskommittéer. Utreda skillnader i kommitténs sammansättning och uppgifter samt hur detta påverkar företagen och investerarnas förtroende.

Då revisionskommittéer måste ha ett visst antal oberoende ledamöter krävs att en del av styrelsens ledamöter är oberoende. En vidareutveckling av detta problem skulle kunna vara att undersöka om företagens styrelseledamöter är oberoende eller ej. Det har diskuterats en del kring gråzonstyrelseledamöter, det vill säga de som sitter med i flera styrelser och ibland även i företagsledning. Frågan är då om dessa styrelseledamöter kan agera oberoende från deras övriga uppdrag.

Källförteckning

PUBLICERADE KÄLLOR:

Andersen Ib (1998) *Den uppenbara verkligheten – Val av samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur.

Andersson Bengt-Erik (1994) *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Rabén Prisma.

Aronsson Cecilia (2002) "Storbolag ofta utan extra skydd". *Svenska Dagbladet* 30 juli 2002.

Aronsson Cecilia (2002) "Så arbetar en revisionskommitté". *Svenska dagbladet* 30 juli 2002.

Bergkvist Lars-Georg (2004) "Skandia får bottenbetyg". *Svenska Dagbladet Näringsliv* 9 december 2004.

Berle Adolf A, Means Gardiner C (1947) *The Modern Corporation and Private Property*. The Macmillan Company.

Burns Thomas J, (1981) "The Audit Committee: Its impact on the Independent Auditor". *The Accounting Review*, vol 56, 1981, no 2, pages 458-459.

Carcello Joseph V (2003) "Neal Terry L, Audit Committee Characteristics and Auditor Dismissals following "New" Going-Concern Reports". *The Accounting Review*, vol 78, 2003, no 1, pages 95-117.

Cullinan Charlie (2004) "Enron as a symptom of audit process breakdown: can the Sarbanes Oxley Act cure the disease?" *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 15, 2004, issue 6-7, pages 853-864.

Dezoort F.T. (1998) "An analysis of experience effects on audit committee members' oversight judgments" *Accounting, Organizations and Society* vol 23, 1998, issue 1, pages 1-21.

Engerstedt Urban (2004) "Sammanfattning av Förtroendekommissionens slutbetänkande: Skärpta lagar ska förstärka förtroendet för näringslivet". *Balans* nr 5/2004.

Eriksson Lars Torsten, Wiedersheim-Paul Finn (1997) *Att utreda forska och rapportera*. Liber.

Flesher Dale L., Flesher Tonya K. (1986) "Ivar Kreuger's Contribution to U.S. Financial Reporting". *The Accounting Review* vol 61, 1986, issue 3, pages 421-435.

Froste Calle (2004) "Special: Börsrevisorerna – Vägen till gulduppdraget" *Affärsvärlden* 12 maj 2004.

Fukuyama Francis (1996) *Trust; The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press Paperback.

Jacobsen Dag Ingvar (2002) *Vad, hur och varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Studentlitteratur.

(2004) "Kodens regler om finansiell rapportering och revision". *Balans* nr 4/2004.

Körner Svante, Wahlgren Lars (2002) *Praktisk statistik*. Studentlitteratur.

Larsson Mats (1993) *Aktörer marknader och regleringar – Sveriges finansiella system under 1900-talet*. Department of Economic History, Uppsala Papers in Financial History.

Levinthal Daniel (1988) "A Survey of Agency Models of Organizations". *Journal of Economic Behavior & Organization* vol 9, 1988, issue 2, pages 153-186.

Morrison Mary Ashby. (2004) "Rush to judgment: the lynching of Arthur Andersen" *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 15, 2004, issue 3, pages 335-375.

Nygaard Claus, Ravn Jakob (2002) "Strategen minimerar transaktionskostnader - transaktionskostnadsteori". Nygaard Claus, Bengtsson Lars (red.) *Strategizing - en kontextuell organisationsteori*, kap 3. Studentlitteratur.

Putnam Robert D. (1997) *Den fungerande Demokratin – Medborgarandans rötter i Italien*. SNS Förlag.

Puxty A.G., Willmott Hugh C., Cooper David J., Lowe Tony (1987) "Modes of Regulation in Advanced Capitalism: Locating Accountancy in Four Countries". *Accounting, Organizations and Society* vol 12, 1987, issue 3, pages 273-291.

"Rakt på sak: Dyr nota för Åsbrinks kod". *Dagens Industri* 27 oktober 2004.

Ravn Jakob, Nygaard Claus, Hull Kristensen Peer (2002) "Strategen tecknar kontrakt - agentteori". Nygaard Claus, Bengtsson Lars (red.) *Strategizing - en kontextuell organisationsteori*, kap 3. Studentlitteratur.

Thorell Per (2002) "Revisionskommittéernas roll i svenska börsbolag". *Balans* nr 4/2002.

Vicknair David (1993) "A note on audit committee independence: Evidence from the NYSE on 'grey' area directors". *American Accounting Association* vol 7, issue 1, pages 53-58.

Wennberg Inge (2004) "Revisionskommittéerna kommer in från kylan". *Balans* nr 8-9/2004.

Wennberg Inge (2004) "När rådgivning var en inkörsport till revisionen...". *Balans* nr 8-9/2004.

ELEKTRONISKA KÄLLOR:

Aktiespararna (2002) www.aktiespararna.se, "Aktiespararnas förslag till förtroendeskapande åtgärder för Aktiemarknaden" 7 november 2002.
http://www.aktiespararna.se/opinion/opinionsartiklar/frtroendeskapande_tgrder.asp, 9 november 2004.

Forsgårdh (2001), www.aktiespararna.se, "Standard för revision i Sverige" 1 juli 2001.
<http://www.aktiespararna.se/opinion/remissvar/revisionsstandard.asp>, 9 november 2004.

Förtroendekommissionen, (2004), "Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)", Stockholm.
<http://www.regeringen.se>, 1 december 2004. "Näringslivet och förtroendet (SOU 2004:47)",
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/04/45/a415ad5d.pdf>, 30 april 2004,
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/04/45/a6fb2904.pdf>, 30 april 2004,
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/04/45/f41d2dfb.pdf>, 30 april 2004.

Kodgruppen, (2004) "Svensk kod för bolagsstyrning (SOU 2004:46), Stockholm.
<http://www.regeringen.se>, 20 november 2004. "Svensk kod för bolagsstyrning (SOU 2004:46),
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/93/48/c252541b.pdf>, 25 april 2004.

MUNTLIGA KÄLLOR:

Thorell Per (2004), Professor verksam vid Revisor på Ernst & Young Technical Department i Stockholm, Information via e-mail, 23 november 2004.

Arvidsson Susanne, Ekonomi doktor, Universitetslektor, Företagsekonomiska institutionen på Ekonomihögskolan på Lunds Universitet, Metodföreläsning 12 november 2004.

Intervjurespondenter:

Bergqvist Hans, Simplicity, kapitalförvaltare, 26 november 2004.

Didner Henrik, Didner & Gerge, delägare, 26 november 2004.

Engman Tom, Erik Penser, kapitalförvaltare, 1 december 2004.

Kullberg Anders, Kullberg & Spiik, delägare, 26 november 2004.

Lind Björn, SEB, ägarfrågeansvarig, 26 november 2004.

Marthin Tor, AMF Pension, ägarfrågeansvarig, 1 december 2004.

Milberg Lars, Aktiespararna, aktieägarombudsman, 7 december 2004.

Nilsson Marianne, Robur, ägarfrågeansvarig, 17 december 2004.

Nilsson Pia, Fondbolagens Förening, VD, 20 december 2004.

Olavi Jonas, Mikael Östlund & Co, VD och kapitalförvaltningschef, 25 november 2004.

Rudman Peter, Nordea Fonder, ägarfrågeansvarig, 1 december 2004.

Sterndalen Christer, Cicero Fonder, kapitalförvaltare, 25 november 2004.

Thelenius Kjell, Kaupthing Fonder, VD, 26 november 2004.

Vrenning Jörgen, Catella, kapitalförvaltare och analytiker, 25 november 2004.

Wengholm Anders, Spiltan & Pelaro Fonder, fondförvaltare, 25 november 2004.

BILAGA 1

Intervjufrågor till fondbolag

1. Vilket bolag jobbar Du för? Vad har Du för arbetsuppgifter/Vilken är Din anställning?
2. Finns det någon hos Er som jobbar med ägarfrågor specifikt eller är del av någons arbetsuppgifter?
3. Hur stort är Ert förvaldade kapital, dels totalt dels i svenska aktier?
4. Har Ni någon uppfattning om kvaliteten på redovisningen i företagen förändras då företag inför revisionskommittéer?
5. Har Ni någon uppfattning om revisionskommitténs påverkan på revisorns oberoende?
6. Tycker Ni det ska bli lag på revisionskommittéer i noterade bolag? Motivera.
7. Tar Ni någon hänsyn till om företagen har revisionskommitté när Ni väljer aktier till fonder? *Har Ni någon utformad policy? I så fall, när införde Ni krav på revisionskommittéer? Om Ni har krav på revisionskommittéer, hur agerar Ni om företagen ej har revisionskommittéer?*
8. Kontrollerar Ni om de företag ni investerar i har revisionskommittéer?
9. Undersöker Ni hur företagens revisionskommittéer är sammansatta och vilka uppgifter de har?
10. Anser Ni att investerarna, i form av Era sparare, ställer krav på revisionskommittéer?
I så fall på vilket sätt? Har detta undersökts av Er?
11. Betalar sig kostnaderna att införa revisionskommittéer?
12. Har Ni någon revisionskommitté? Varför/Varför inte?
13. Alternativ till revisionskommittéer?
14. Jämförelse med USA och England – samma behov här eller andra förhållanden?
15. Hur tror Ni att det kommer bli i framtiden vad gäller revisionskommittéer?
16. Vet Du någon annan person vi skulle kunna intervjua?
17. Har Ni något ytterligare att tillägga?

BILAGA 2

Intervjufrågor till Aktiespararna och Fondbolagens Förening

1. Vilket bolag/organisation jobbar Du för? Vilken är organisationens verksamhetsidé/syfte? Vilken position har Du? Vilka är Dina arbetsuppgifter? Vilken är Din anställning?
2. Finns det någon hos Er som jobbar med ägarfrågor specifikt eller är del av någons arbetsuppgifter?
3. Har Ni någon uppfattning om kvaliteten på redovisningen i företagen förändras då företag inför revisionskommittéer?
4. Har Ni någon uppfattning om revisionskommitténs påverkan på revisorns oberoende?
5. Tycker Ni det ska bli lag på revisionskommittéer i noterade bolag? Motivera.
6. Om företag påstår att de har revisionskommittéer är det något Ni kollar upp eller bara godtar svaret?
7. Undersöker Ni hur företagens revisionskommittéer är sammansatta och vilka uppgifter de har?
8. Anser Ni att Era medlemmar eller de Ni företräder ställer krav på revisionskommittéer? *I så fall på vilket sätt? Har detta undersökts av Er?*
9. Har Ni någon uppfattning om kostnaderna att införa revisionskommittéer betalar sig?
10. Har Ni någon revisionskommitté? Varför/Varför inte?
11. Alternativ till revisionskommittéer?
12. Jämförelse med USA och England – samma behov här eller andra förhållanden?
13. Hur tror Ni att det kommer bli i framtiden vad gäller revisionskommittéer?
14. Har Ni något ytterligare att tillägga?
15. Vet Ni någon annan person vi skulle kunna intervju?